

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ НА ОБЛАСТ ЯМБОЛ

УТВЪРДИЛ: /П/
ДИМИТЪР ИВАНОВ
ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ НА
ОБЛАСТ ЯМБОЛ

СЪГЛАСУВАЛ: /П/
СТОЙКО СТОЙКОВ
НАЧАЛНИК НА РУО ЯМБОЛ

**ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА
ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО
РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И
УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ЯМБОЛ
(2019 - 2020)**

Ямбол, май 2019 г.

Съдържание

I. ВЪВЕДЕНИЕ	3
1. Нормативни основания за разработване на стратегията.....	3
2. Работна група	4
3. Нормативна рамка	4
4. Методология	4
4.1. Цели и обхват	4
4.2. Методи за проучване и анализ	5

II. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ЯМБОЛ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2017 – 2018 ГОДИНА	6
5. Състояние и предизвикателства.....	6
5.1. Демографска характеристика и тенденции	6
5.2. Общи данни и характеристика на институциите в системата на предучилищното и училищното образование на територията на област Ямбол.....	7
5.2.1. Детски градини.....	7
5.2.1.1. Характеристика на осигурената обща подкрепа за личностно развитие на децата.....	8
5.2.1.2. Характеристика на осигурената допълнителна подкрепа за личностно развитие /за деца със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби/.....	9
5.2.2. Училища.....	10
5.2.2.1. Характеристика на осигурената обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.....	11
5.2.2.2. Осигурена допълнителна подкрепа /за деца със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби/.....	15
5.2.3. Центрове за подкрепа за личностно развитие	18
5.3. Предизвикателства.....	21
6. Социални услуги в подкрепа на децата и семействата	22
SWOT АНАЛИЗ	27
ИЗВОДИ	29

III. СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ	31
1. Визия	31
2. Обхват на стратегията	31
3. Общи условия	32
4. Цели, мерки и дейности	39
4.1. Обща цел и стратегически цели	39
4.2. Приоритети, мерки и дейности за постигане на целите.....	40

IV. КООРДИНИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ЯМБОЛ	46
--	-----------

Използвани съкращения (абривиатури)

АСП	Агенция за социално подпомагане
АХУ	Агенция за хора с увреждания
ДАЗД	Държавната агенция за закрила на детето
ДБТ	Дирекция Бюро по труда
ДГ	Детска градина
ДДЛРГ	Дом за деца лишени от родителски грижи
ДМСГД	Дом за медико-социални грижи за деца
ДОС	Държавен образователен стандарт
ДСП	Дирекция „Социално подпомагане”
ДЦДМУ	Дневен център за деца и младежи с увреждания
ДЦДМУИ	Дневен център за деца и младежи с умствена изостаналост
ДЦДУ	Дневен център за деца с увреждания
ЗЖ	Защитено жилище
ЗПУО	Закон за предучилищното и училищното образование
КСУДС	Комплекс за социални услуги за деца и семейства
МВР	Министерство на вътрешните работи
МКБППМН	Местна комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни
МОН	Министерство на образованието и науката
НАОП	Народна астрономическа обсерватория и планетариум
НПО	Неправителствена организация
НП	Национална програма
НСИ	Национален статистически институт
НУ	Начално училище
ОЗД	Отдел “Закрила на детето”
ОДК	Общински детски комплекс
ОП РЧР	Оперативна програма Развитие на човешките ресурси
ОП НОИР	Оперативна програма Наука и образование за интелигентен растеж
ОУ	Основно училище
ОЦИИД	Общински център за изкуство и извънучилищна дейност
РДСП	Регионална дирекция за социално подпомагане
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РУО	Регионално управление на образованието
РПУ	Районно полицейско управление
РЦПППО	Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование
СОП	Специални образователни потребности
ТСБ	Териториално статистическо бюро
ЦКО	Център за кариерно ориентиране
ЦНСТ	Център за настаняване от семеен тип
ЦНСТДМБУ	Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания
ЦНСТДМУ	Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания
ЦОП	Център за обществена подкрепа
ЦПЛР	Център за подкрепа за личностно развитие
ЦСРИ	Център за социална рехабилитация и интеграция
ЦСОП	Център за специална образователна подкрепа

I. ВЪВЕДЕНИЕ

1. Нормативни основания за разработване на стратегията

Областната стратегия за подкрепа за лично развитие на децата и учениците в област Ямбол /2019-2020 г./ е разработена въз основа на анализ на потребностите от подкрепа във всяка община на територията на областта. Основава се на действащото законодателство в образователната система, както и на националните стратегически документи, визиращи насоките за осъществяване на приоритетни политики в областта на приобщаващото образование и личностното развитие на децата и учениците:

- Закон за предучилищното и училищно образование;
- Закон за закрила на детето;
- Закон за младежта;
- Закон за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните;
- Закон за физическото възпитание и спорта;
- Наредба за приобщаващото образование;
- Наредба за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби;
- Наредба за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование;
- Наредба за усвояване на българския книжовен език;
- Наредба за финансиране на институциите в системата на предучилищното и училищното образование;
- Наредба за детските и ученическите туристически пътувания с обща цена, инициирани от институциите в системата на предучилищното и училищното образование;
- Национална стратегия за младежта (2012 – 2020);
- Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020);
- Националната стратегия за учене през целия живот (2014 – 2020);
- Национална стратегия за развитие на физическото възпитание и спорта в Р България (2012 – 2022);
- Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015-2020);
- Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 - 2020);
- Стратегия за ефективно прилагане на ИКТ в образованието и науката на Р България (2014 – 2020);
- Областна стратегия за развитие на област Ямбол;
- Областна стратегия за развитие на социалните услуги в област Ямбол;
- Общински планове за развитие;
- Постановление № 100 от 08.06.2018 г. за създаване и функциониране на Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст и др.

Многообразието на образователните потребности на децата и учениците изисква съобразяване с индивидуалните особености и осъзнаване на необходимостта от приобщаващи политики за преодоляване на социалната и образователната изолация. Ключова политика, свързана с осъществяването на мащабни промени и интервенции в образованието и обогатяване на образователните модели, е приобщаващото образование - процес на осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете и ученик и на разнообразието от потребности на всички деца и ученици чрез активиране и включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето, пред пълноценното физическо и духовно израстване на децата и младежите, към създаване на възможности за развитие и участие във всички аспекти на живота на общността.

2. Работна група

За разработване на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол за периода 2019-2020 г. със заповед № РД-01-00034 от 18.02.2019 г. на областния управител на област Ямбол е определена работна група, включваща представители на областна администрация, общински администрации, Регионално управление на образованието – Ямбол, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Ямбол, Център за подкрепа за личностно развитие – ОДК Елхово, Регионална дирекция за социално подпомагане - Ямбол, Дирекция „Социално подпомагане” – Ямбол, Дирекция „Социално подпомагане” – Елхово, Регионална здравна инспекция – Ямбол.

Въз основа на представената в общинските анализи информация за предходния двугодишен период са идентифицирани факторите, влияещи върху състоянието на образователната система, потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в детски градини и училища и възможностите за осъществяване на планираните действия.

3. Нормативна рамка

Съгласно чл. 176 от ЗПУО и чл. 4 на Наредба за приобщаващото образование на децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование се предоставя **обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие**, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията им. Прилага се в съответствие с индивидуалните им образователни потребности. Осигурява се в детските градини, училищата и в центровете за подкрепа за личностно развитие, а в случаите по чл. 111, ал. 1, т. 1 от ЗПУО – в домашни или стационарни условия в лечебно заведение. За реализирането и в детските градини и училищата се осигуряват необходимите специалисти: психолог или педагогически съветник, логопед, ресурсен учител и други специалисти според потребностите на децата и учениците */рехабилитатор на слуха и говора, учител на ученици с нарушено зрение, кинезитерапевти и/или рехабилитатори, арттерапевти, помощник на учителя, социален работник/*.

Подкрепата за личностно развитие в област Ямбол в периода на действие на стратегията се организира и осигурява в съответствие с утвърдените общински стратегии за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Областната стратегия остава отворен документ за текущо допълване с нови дейности в рамките на утвърдените приоритети и мерки, по утвърдени правила, по инициатива на заинтересована институция – изпълнител и при осигурени човешки и материални ресурси.

4. Методология

4.1. Цели и обхват.

Анализът на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол отчита постиженията и допуснатите слаби места в периода 2017/2018 година и е фокусиран върху нуждите от подкрепа, разглеждани в общия контекст на демографската ситуация, социално-икономическите проблеми, общинските политики, насочени към премахване и/или ограничаване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие на децата и учениците в живота на общността. Основната цел е:

- да се изведат приоритетните потребности при определяне нуждите от подкрепа за личностното развитие на децата и учениците в детските градини и училищата;
- планиране и осигуряване на обща и допълнителна подкрепа в съответствие с индивидуалните потребности на всяко дете и всеки ученик.

В обхвата на анализа са включени всички институции в системата на предучилищното и училищното образование на територията на област Ямбол, както и институции, осигуряващи

услуги свързани с обучение, възпитание и социализация на деца и ученици /Д, училища, ЦПЛР, ЦСОП, специализирани обслужващи звена, РЦПППО, социални центрове за предоставяне на социални услуги и услуги от резидентен тип/.

При изготвянето на стратегията е отразен приоритет 30 от Програмата за управление за периода 2017 – 2021 г., а именно: *„Провеждане на решителна политика, насочена към ликвидиране на неграмотността и задължително образование, възпитание в дух на родолюбие. Повишаване качеството на образованието, практически ориентирано към потребностите на пазара на труда чрез мотивирани, подготвени и подкрепяни учители.“*

4.2. Методи за проучване и анализ.

В процеса на изготвяне на анализа са използвани следните методи:

- систематизиране и обобщаване на статистически данни, събирани текущо и целево от институции на общинско и областно ниво;
- проучване на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в общински детски градини, училища, ЦПЛР, ЦСОП, вкл. провеждане на интернет-анкета сред състава на обществените съвети към училища и детски градини в област Ямбол;
- работни срещи между представители на областна администрация и общински администрации, кметове и кметски наместници, РУО, директори на образователни институции, педагогически специалисти, ДСП, РЗИ, МВР, МКБППМН, представители на консултативни съвети и комисии на общинско ниво, социални партньори, здравни медиатори, представители на местни общностни групи, родители, настоятелства, обществени съвети, ученически съвети и др.

Въз основа на предоставената информация са фиксирани и анализирани проблемите в образователната система във връзка с предоставянето на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, идентифицирани са потребностите на конкретните групи за подкрепа, тенденциите в развитието на дейностите на територията на областта и възможностите за осъществяване на планираните действия.

II. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ЯМБОЛ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2017 – 2018 ГОДИНА

Анализът на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол за периода 2017 – 2018 година е изготвен въз основа на общинските анализи, разработени в съответствие с чл. 196, ал. 3 от Закона за предучилищното и училищното образование, както следва:

1. Анализ на потребностите от подкрепа в община Болярово /Приложение № 1/
2. Анализ на потребностите от подкрепа в община Елхово /Приложение № 2/
3. Анализ на потребностите от подкрепа в община Стралджа /Приложение № 3/
4. Анализ на потребностите от подкрепа в община Тунджа /Приложение № 4/
5. Анализ на потребностите от подкрепа в община Ямбол /Приложение № 5/

Фокусиран е върху нуждите от подкрепа, разглеждани в общия контекст на демографската ситуация, социално–икономическите проблеми, общинските политики, насочени към премахване и/или ограничаване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие на децата и учениците в живота на общността. Основната цел е:

- да се изведат приоритетните потребности при определяне нуждите от подкрепа за личностното развитие на децата и учениците в детските градини и училищата;
- планиране и осигуряване на обща и допълнителна подкрепа в съответствие с индивидуалните потребности на всяко дете и всеки ученик.

В обхвата на анализа са включени всички институции в системата на предучилищното и училищното образование и социалните услуги на територията на петте общини.

5. Състояние и предизвикателства

5.1. Демографска характеристика и тенденции

В периода 2017-2018 г. демографската характеристика в област Ямбол следва тенденциите на намаляване броя на населението, характерни за страната, в резултат от продължително въздействие на няколко фактора:

- *намаляване на раждаемостта;*
- *влошаване на възрастовата структура на населението;*
- *ниски доходи на населението;*
- *ограничени възможности за реализация и развитие.*

Тенденцията за застаряване на населението продължава и се очертава като основен и задълбочаващ се проблем. Фактори, които влияят върху демографската ситуация, са ниската раждаемост, емиграционните и имиграционните процеси, свързани с липса или ограничени възможности за заетост, продължаване на образованието в други градове или чужбина и др. Процесите на трудова миграция засягат най-вече младежи и хора в трудоспособна възраст.

Процесът на демографско застаряване се изразява в намаляване на абсолютния брой и относителния дял на населението на възраст под 15 години и увеличаване на населението на възраст на 65 и повече години.

Подобряването на икономическия облик и осигуряването на качествено и приобщаващо образование на децата и учениците в образователните институции са основните фактори, които биха повлияли положително на развитието на областта, в противен случай тенденцията към депопулация ще продължи.

5.2. Общи данни и характеристика на институциите в системата на предучилищното и училищното образование на територията на област Ямбол

5.2.1. Детски градини

През учебната 2018/2019 година на територията на областта в предучилищно обучение са включени общо 3582 деца на възраст от 2 до 7 години. Разпределението им по общини и детски градини е следното:

Община	Общ брой детски градини	Общ брой деца
Болярово	1 основна	90
Елхово	2 основни	372
Стралджа	2 основни	399
Тунджа	5 основни	530
Ямбол	9 основни	2 191
Общ брой:	19 основни	3 582

На територията на *община Болярово* функционира ДГ „Здравец“ в гр. Болярово, с филиали в с. Воден, с. Шарково и с. Стефан Караджово. Към детската градина в гр. Болярово пътуват деца от селата Мамарчево, Ружица и Вълчи извор. Към филиала в с. Шарково пътуват деца от селата Ситово и Малко Шарково. Към филиала в с. Воден пътуват деца от с. Странджа. Към филиала в с. Стефан Караджово пътуват деца от с. Попово.

Децата, посещаващи детската градина и филиалите, са освободени от такси с решение на Общински съвет.

В *община Елхово* функционират 2 детски градини: ДГ „Невен“ в гр. Елхово с филиали в с. Гранитово и с. Лесово и ДГ „Надежда“ в гр. Елхово с филиали в с. Бояново и с. Маломирово.

В *община Стралджа* функционират 2 детски градини: ДГ „Мати Рубенова“ в гр. Стралджа с изнесени групи в с. Зимница и с. Войника и ДГ „Здравец“ в гр. Стралджа с изнесени групи в с. Лозенец и с. Първенец.

В *община Тунджа* функционират 5 детски градини с 12 допълнителни сгради в няколко населени места:

- ДГ „Дечка Сюлемезова“ в с. Веселиново с допълнителна сграда в с. Чарган;
- ДГ „Изворче“ в с. Кабиле с допълнителни сгради в с. Безмер, с. Дражево и с. Хаджидимитрово;
- ДГ „Щурче“ в с. Кукорево с допълнителни сгради в с. Окоп и с. Победа;
- ДГ „Звездица“ в с. Скалица с допълнителни сгради в с. Ботево, с. Бояджик и с. Роза;
- ДГ „Кольо Тенев“ в с. Тенево с допълнителни сгради в с. Генерал Инзово, с. Крумово и с. Маломир.

В *община Ямбол* функционират 9 детски градини, като някои от тях са с повече от 1 сграда за провеждане на обучението на децата:

- ДГ „Радост“ – гр. Ямбол – 1 основна сграда;
- ДГ „Пламъче“ – гр. Ямбол – 2 основни сгради;
- ДГ „Валентина“ – гр. Ямбол – 3 основни сгради;
- ДГ „Свобода“ – гр. Ямбол – 4 основни сгради и 1 филиал;
- ДГ „Щастливо детство“ – гр. Ямбол – 2 основни сгради;
- ДГ „Слънце“ – гр. Ямбол – 2 основни сгради;
- ДГ „Пролет“ – гр. Ямбол – 2 основни сгради;
- ДГ „Червената шапчица“ – гр. Ямбол – 2 основни сгради;
- ДГ „Биляна“ – гр. Ямбол – 2 основни сгради.

При реализация на програмата за оптимизиране на мрежата от детски градини на територията на общините моделът е съобразен с основния принцип за осигуряване на равен достъп до образование за децата от малките населени места. С разбирането, че в детската градина стартира процесът на социализация на децата и приобщаването им към живота на

местните общности са запазени групи за предучилищно образование в общо 27 населени места.

Съгласно чл. 55 от ЗПУО предучилищното образование полага основите за учене през целия живот, като осигурява физическо, познавателно, езиково, духовно-нравствено, социално, емоционално и творческо развитие на децата, отчитайки значението на играта в процеса на педагогическото взаимодействие.

Всички детски градини са общински и се финансират от общините. Изпълнявайки своите правомощия и отговорности, общините координират изпълнението на приема и обхвата на децата, подлежащи на задължително образование, съдействат за развитие на способностите и интересите им, поддържат и обновяват материално-техническата база.

Със статут на защитена е Детска градина „Звезда“, с. Скалица, община „Тунджа“.

5.2.1.1. Характеристика на осигурената обща подкрепа за личностно развитие на децата.

В детските градини в **Община Болярово** общата подкрепа за личностно развитие е насочена към дейности, свързани с усвояването на българския книжовен език от децата. Учителите в групите провеждат индивидуална и допълнителна работа по образователно направление „Български език и литература“. Осъществяват се дейности за стимулиране на личностните качества, развитие на социални и творчески умения. Децата се включват в изяви, свързани с образователни, творчески, възпитателни и спортни дейности.

За деца с езиково-говорни нарушения е осигурена специализирана подкрепа от логопед.

Разкрит е здравен кабинет в ДГ „Здравец“ и филиали – гр. Болярово, обзаведен с медицински мебели и инструменти, осигурени са медикаменти и превързочни материали. Грижа за здравето в детските градини се осъществява от един медицински специалист, който по график посещава детските заведения в общината, както и от общопрактикуващите лекари по населени места.

Общата подкрепа, която се осигурява в детските градини на територията на **Община Елхово**, е насочена към превенция и навременно разпознаване на обучителните затруднения. За децата, за които българският език не е майчин, са осигурени от учителите допълнителни модули за индивидуална работа по образователно направление „Български език и литература“.

В детските градини няма медицински кабинет. За здравето на децата се грижи един медицински специалист, който по определен график посещава детските заведения в общината. Грижа за здравето на децата осигуряват и общопрактикуващите лекари по населени места.

Децата са включени в дейности за стимулиране на личностните качества, социални и творчески умения и изяви, свързани с образователни, творчески, възпитателни и спортни дейности.

Общата подкрепа, която се осигурява в детските градини на територията на **Община Стралджа**, отговаря на нуждата от превенция и навременно разпознаване на обучителните затруднения. За децата, невладеещи български език, са осигурени от учителите допълнителни модули за индивидуална работа по образователно направление „Български език и литература“.

В детските градини в гр. Стралджа са обособени здравни кабинети, оборудвани съгласно изискванията на Наредба 3 от 2000 г. за здравните кабинети в детските заведения и училищата. С медицински кабинет разполагат и групите в с. Зимница и с. Войника. За здравето на децата се грижат двама медицински специалисти, които по определен график посещават детските заведения в общината. Грижа за здравето на децата осигуряват и общопрактикуващите лекари по населени места.

По информация на директорите на детски градини, на територията на **Община Тунджа** делът на децата от ромската общност е над 80 %. Голяма част от тях не владеят български език. Осигурени са допълнителни модули за индивидуална работа по образователно направление „Български език и литература“.

В 12 детски градини има разкрити здравни кабинети. Грижа за здравето на децата се осигурява от медицински специалисти, които по определен график посещават детските заведения в общината, както и от общопрактикуващите лекари по населени места.

Част от дейностите за подкрепа за личностно развитие се реализират по проекти:

- Заедно – споделена грижа за предучилищно образование, възпитание и подготовка на децата в неравностойно положение в малките населени места от селски тип”, финансиран по ОП НОИР, процедура BG05M2OP001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“;

- „Желани пространства - комплексен модел на интегрирани услуги за ранно детско развитие и социално включване в малките населени места”, одобрен за финансиране по процедура „Услуги за ранно детско развитие” на ОП РЧР.

Дейностите са свързани с превенция на социалното изключване, намаляване на бедността сред децата и други лица в риск, предоставяне на здравни, социални и образователни услуги, ранна интервенция на уврежданията и др.

В детските градини в **Община Ямбол**, в които се обучават деца, за които българският език не е майчин, учителите в групите провеждат с децата по два часа допълнителни модули за индивидуална работа по образователно направление „Български език и литература“.

Във всички детски градини на територията на общината има осигурени здравни кабинети, обзаведени съгласно изискванията на Наредба № 3 от април 2000 г. за здравните кабинети в детските заведения и училищата на Министерство на здравеопазването. За здравето на децата се грижат двама лекари – училищно и детско здравеопазване и медицински специалисти.

Във връзка с превенция на обучителните затруднения при децата от предучилищна възраст в 5 детски градини са обособени логопедични кабинети и е осигурен логопед. За част от децата с езиково-говорни нарушения е осигурена логопедична подкрепа от специалисти на социални центрове.

По информация от директорите на детски градини ранно оценяване на потребностите от подкрепа за личностно развитие и превенция на обучителните затруднения е проведено в началото на учебната година от учители, преминали обучение за прилагане на скрининг-тест, със съдействието на външни специалисти логопед и психолог.

Необходимо е да се предприемат мерки:

- за осигуряване на специалисти и обучени учители за организиране и провеждане на ранното оценяване на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата от 3 години до 3 години и 6 месеца в съответствие с чл. 8 – 11 от Наредба за приобщаващото образование;
- осигуряване на специалисти за работа с децата с обучителни затруднения;
- осигуряване на поддържащи квалификационни дейности за учителите.

5.2.1.2. Характеристика на осигурената допълнителна подкрепа за личностно развитие /за деца със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск и с изяви дарби/

Данните за учебната 2018/2019 г. на територията на областта по общини са следните:

Община	Общ брой детски градини	Брой деца със СОП	Брой деца с хронични заболявания	Брой деца в риск	Брой деца с изяви дарби
Болярово	1 основна	2	0	0	0
Елхово	2 основни	3	0	0	0
Стралджа	2 основни	2	0	0	0
Тунджа	5 основни	1	1	0	0
Ямбол	9 основни	67	80	0	3
Общ брой:	19 основни	75	81	0	3

Децата с различни видове увреждания имат специфични потребности в обучението си. В съответствие с разпоредбите на ЗПУО е извършена оценка на индивидуалните им потребности и от директорите са определени екипи за подкрепа за личностното им развитие.

За всяко дете е изготвен план за подкрепа, индивидуални учебни програми и корекционни програми.

Най-висок е процентът на децата с умствена изостаналост и специфични разстройства на училищните умения. Нараства броят на децата с генерализирани разстройства в развитието и различни синдроми. Голяма част от децата са със съпътстващи диагнози от езиково-говорни, емоционални и/или поведенчески нарушения.

Психо-социална рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и рехабилитация при физически увреждания се осигурява за всички регистрирани деца със специални образователни потребности. Липсват специалисти за рехабилитация на слуха и говора и зрителна рехабилитация.

Достъпна архитектурна среда е осигурена в част от детските градини на територията на областта:

- ДГ „Билияна” – гр. Ямбол – стълбищна платформа;
- ДГ „Пламъче” – гр. Ямбол - рампа при входа;
- ДГ „Червената шапчица” – гр. Ямбол – подходна рампа и санитарно-хигиенно помещение;
- ДГ „Радост“ – гр. Ямбол – рампа;
- ДГ „Свобода“ – гр. Ямбол – подходна рампа и в трите сгради – две външни и една вътрешна;
- ДГ „Мати Рубенова” – гр. Стралджа - подходна рампа и ръкохватки;
- ДГ „Здравец” – гр. Стралджа - подходна рампа и ръкохватки;
- ДГ „Роза” – с. Роза - при входа има възможност за достъп в сградата, изградено е санитарно-хигиенно помещение;
- ДГ „Изворче” – с. Кабиле – монтирана е външна хидравлична платформа;
- ДГ „К. Тенев” – с. Тенево – подходна рампа, парапет за деца с увреждания.

Съгласно разпоредбите на чл. 108 от Наредба за приобщаващото образование достъпът на децата до учебни програми и учебно съдържание е гарантиран чрез адаптиране на информацията съобразно индивидуалните им потребности, осигуряване на терапевтична подкрепа и рехабилитация, консултиране и подкрепа на родителите и учителите за прилагане на техники и стратегии за обучение, за управление на образователния процес и подходящи обучителни материали.

Към момента в детските градини не се предоставя обучение по специалните учебни предмети за деца със сензорни увреждания.

Ресурсно подпомагане е осигурено за всички регистрирани деца със специални образователни потребности и се осъществява на територията на детската градина, която посещават.

Броят на специалистите за осигуряване на подкрепа за личностно развитие на децата, назначени на щат в детските градини, е недостатъчен. В детски градини, в които няма логопед и психолог, ресурсно подпомагане се осигурява от специалисти на РЦПППО – гр. Ямбол или специалисти от центрове за социални услуги, като осигурените часове за работа са крайно недостатъчни.

Голяма част от децата остават без осигурена подкрепа от логопед и психолог.

5.2.2. Училища

През учебната 2018/2019 година на територията на област Ямбол функционират 43 училища, в които се обучават общо 13 148 деца и ученици: в предучилищно обучение / 5 и 6 г./ - 524 деца; ученици от I до XII клас – 12 624 ученици.

Община	Деца в предучилищно обучение	Ученици
Болярово	0	251
Елхово	32	1474
Стралджа	74	1094
Тунджа	52	978
Ямбол	366	8827
Общо:	524	12 624

Съгласно чл. 75 от ЗПУО училищната подготовка е съвкупност от компетентности – знания, умения и отношения, необходими за успешно преминаване на ученика в следващ клас, етап или степен на образование и свързани с постигане на целите на училищното образование. Според съдържанието си е общообразователна, разширена, профилирана, професионална и допълнителна, а в специализираните училища и специализирана. Придобива се чрез обучение по учебни предмети или модули, както и чрез обучение или дейности в други форми.

За реализиране на дейностите в училищата, свързани с обучението, възпитанието и социализацията, както и с подкрепата за личностно развитие на децата и учениците, е осигурен педагогически и непедагогически персонал.

5.2.2.1. Характеристика на осигурената обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците

В **Община Болярово** функционират две средищни училища и в тях се обучават ученици от всички населени места от общината. Профилирано и професионално обучение не се осъществява.

В двете училища през изминалата година част от дейностите за обща подкрепа се реализират в рамките на няколко проекта:

Децата на Болярово – успешна интеграция в образователната система и подобряване на учебната среда в общината;

Заедно да учим и творим;

Топъл обяд”;

Развитие на способностите на учениците и повишаване на мотивацията им за учене, чрез дейности, развиващи специфични знания, умения и компетентности /Твоят час/ и др.

Към Община Болярово функционира детски танцов състав, чрез който се дава възможност на децата да развиват своите интереси, способности и талант в самодейното танцово и музикално изкуство.

Разнообразни форми на работа предлагат и читалищните библиотеки. Футболен спортен клуб „Ботев” в община Болярово предоставя на учениците възможност за активно занимание с футбол.

Приета е общинска Наредба №18 за награждаване на талантиливи деца за 24 май и празника на град Болярово – 26 октомври, Димитровден. Средствата са осигурени от общинския бюджет.

По данни от ръководствата на училищата има 12 ученици в риск от социално изключване, с които се провеждат дейности за превенция на отпадането. Основни причини са липса на постоянен родителски контрол, лоши хигиенни и битови условия, отсъствие на родителите от дома и невъзможност на настойниците да оказват контрол.

Дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение на учениците се осъществяват с активното участие на Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни. Привлечени са и родителите като партньори. Организирант се училищни и общински инициативи:

- Беседи и лекции на тема: *Борбата срещу домашното насилие над жени и деца;*
- *Ден на розовата фланелка*, свързана със Световния ден за борба с тормоза в училище;
- Денят на българският спорт под мотото: Да на Спорта! Не на тютюнопушенето;

- Ден на толерантността и др.

Към Местната комисия са определени обществени възпитатели, които оказват помощ на родителите или на лицата, които ги заместват, за корекции в поведението и предотвратяване на противообществени прояви на учениците.

За здравето на децата и учениците се грижи един медицински специалист, който посещава училищата и детските заведения в общината по график. Разкрит е здравен кабинет в СУ „Д-р Петър Берон“ – гр. Болярово, обзаведен с медицински мебели и инструменти, осигурени са медикаменти и превързочни материали. Грижа за здравето на децата се осъществява и от общопрактикуващите лекари по населени места.

В училищата на територията на **Община Елхово** за учениците се предоставя обща подкрепа, насочена към осигуряване на физическо, психично и социално благополучие, чрез мотивиращи и развиващи интересите дейности.

Общата подкрепа за личностно развитие се основава на анализа на информацията и наблюдението на обучението и развитието на всяко дете и ученик: знания, умения, отношения; силни страни и индивидуални нагласи по отношение на ученето; наличие на възможни рискови фактори; данни от диагностиката за училищна готовност; входно равнище по учебните предмети, ученическо портфолио и други. Това дава възможност да се достигне до всеки ученик и той да бъде подкрепен в ученето и в разгръщането на неговия потенциал.

Логопедичната работа заема значително място в подкрепата за личностно развитие, като осигурява корекция на езиково - говорните и комуникативни умения, което е необходимо условие за пълноценно участие в социалния живот.

Психологическата подкрепа в училище е насочена към учениците, педагогическите специалисти и родителите. Осъществява се от психолог и включва дейности по създаване на условия за сътрудничество и ефективна комуникация между всички участници в образователния процес, предоставяне на методическа помощ на учителите за превенция на тормоза и насилието и за преодоляване на проблемното поведение на децата и учениците, извършване на групова работа с деца или ученици и/или кризисна интервенция и работа със средата.

Училищата в селата се нуждаят от логопед, психолог, педагогически съветник. За учениците от профилираната и професионалните гимназии общата и допълнителната подкрепа се осъществява на база приетите училищни планове и програми. Основните предприети мерки са свързани с преодоляване на обучителните трудности; осигуряване на възможности за разнообразна и личностна изява на учениците чрез участие в състезания, конкурси и олимпиади; работа с родителите на учениците; провеждане на разяснителни и информационни кампании и дейности по кариерно ориентиране.

Общата подкрепа, която се осигурява в училищата на територията на **Община Стралджа**, е насочена към учениците с проблемно поведение, с обучителни трудности и в риск от отпадане от образователната система.

През последните две години в Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН) са регистрирани 24 деца с проблемно поведение. Образувани са 15 възпитателни дела. Към Комисията работят 9 обществени възпитатели, които извършват индивидуално корекционно – възпитателна работа, свързана с проблемните подрастващи.

С цел ограничаване риска от отпадане на учениците се създават условия за ангажиране на свободното им време, чрез включване в групи за допълнителна подготовка, консултации по учебни предмети и работа със семейството, за развиване на мотивацията за образование.

На територията на **Община Тунджа** функционират 10 училища, от тях: 1 обединено училище: Обединено училище „Васил Левски“, с. Тенево; 1 средно училище: Средно училище „Св. Паисий Хилендарски“, с. Скалица. Със статут на защитени училища са: Основно училище „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Бояджик и Средно училище „Св. Паисий Хилендарски“, с. Скалица.

Предоставяната обща подкрепа е свързана с дейности, насочени към осигуряване на подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията на децата и учениците. Включва дейности за мотивация, допълнително обучение, превенция на психичното здраве, превенция на насилието и тормоза, кариерно консултиране, здравна грижа, асистирание и др.

В десетте общински училища са предоставени възможности за целодневна организация на учебния ден, която включва: образователна подготовка, самоподготовка, отпих, занимания по интереси, здравословно и безплатно обедно хранене.

Осъществява се добра екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти при осъществяване на дейностите, регламентирани в Наредбата за приобщаващото образование. Педагогически специалисти като психолог, логопед, специален педагог и др. в повечето от случаите не са назначени на щат към училището, а са наети по проекти или предоставени от РЦПППО – гр. Ямбол.

Във всички училища на територията на община „Тунджа“ се осигурява допълнително обучение и консултации по учебните предмети от задължителната подготовка за преодоляване на затруднения.

В периода февруари 2017 г.- февруари 2019 г. общината изпълнява няколко проекта, чрез които се осъществяват дейности за обща подкрепа:

Хоризонти - чрез образователна интеграция към пълноценна социализация в малките населени места от селски тип, процедура BG05M2OP001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от ромската общност и/или търсеци или получили международна закрила“ на Оперативна програма Наука и образование за интелигентен растеж 2014-2020 г. В 10-те общински училища по проекта са сформирани 35 групи за допълнително обучение на ученици по БЕЛ, като в тях са обхванати повече от 350 ученици, включително и ученици, чийто майчин език не е български;

Желани пространства - Комплексен модел на интегрирани услуги за ранно детско развитие и социално включване в малките населени места, одобрен за финансиране по процедура „Услуги за ранно детско развитие“ на Оперативна програма Развитие на човешките ресурси. Доставят се следните интегрирани услуги: подобряване достъпа до здравеопазване и промоция на здравето чрез подкрепа за осигуряване на здравна детска консултация и дейности по превенция на заболяванията; ранна интервенция на уврежданията; индивидуална педагогическа подкрепа за деца с увреждания; индивидуално консултиране и групово работно с деца, родители и бъдещи родители; допълнителна педагогическа подготовка за повишаване училищната готовност на децата за равен старт в училище.

Училищен плод – за подобряване на хранителните навици на децата и учениците чрез повишаване на консумацията на плодове и зеленчуци при спазване на здравните изисквания, подобряване на общественото здраве и намаляване на дългосрочния риск от развитие на социално значими болести и повишаване на информираността на децата и учениците, на техните родители и учители относно принципите на здравословното хранене;

Училищно мляко;

Топъл обяд - повече грижа за децата от община „Тунджа“, който се реализира за десета поредна учебна година в НУ „Васил Левски“, с.Завой и НУ „Св. Климент Охридски“, с. Крумово. Основната цел на проекта е повишаване на здравния статус и качеството на живот на децата чрез обезпечаване на рационално и балансирано хранене. Общината осигурява съфинансиране - около 50 на сто от бюджета на проекта.

Във всички училища се провеждат дейности за информиране, диагностика, консултиране, посредничество и проследяване за подпомагане на учениците в техния избор на

образование в по-горна степен и/или избор на професия, както и за осъществяване на връзка между училищата и бизнеса. Провеждат се информационни срещи и кампании, посещения в реална работна среда, в учебния център, разкрит в с.Тенево от Компанията Палфингер Продукционстехник България, дъщерна на австрийския производител на подземно-транспортни системи и решения Палфингер Груп, в с. Тенево, област Ямбол.

За децата и учениците са осигурени условия и възможности за участие в занимания по интереси чрез включване в различни дейности на училището, ОЦИИД - с.Кабиле, по проекти и форми на работа в народните читалища. На децата и учениците се предоставя подкрепа за участие и изява на общинско, областно и регионално ниво. Ежегодно в Единен календар на Община Тунджа за проявите в областта на културата, образованието и спорта се включват различни прояви и празници за изява на децата и учениците: Деца играят на кукери, Водим бъдещето за ръка, Уроци по родолюбие; Международен фолклорен празник От Цветница до Гергьовден; Конкурс за млади художници и литератори Красива си, земя тунджанска; Състезание - конкурс по информационни технологии Джон Атанасов; Общински празник Коледни звезди над Тунджа и др.

В общинските училища са организирани и се провеждат занимания по интереси по реда на чл.21а от Наредбата за приобщаващото образование. Сформирани са общо 39 групи и в тях са обхванати над 400 ученици. Дейности за спорт, отдих и занимания по интереси се осъществяват като елемент на целодневната организация на учебния ден.

В 4 общински училища функционира училищна библиотека, като се обслужва от учители. Всички училища разполагат с компютърни зали и интернет. За учениците е осигурен достъп до информация, провеждат се дейности за създаване на навици и насърчаване на четенето, за търсене и ползване на информация в интернет, за ползване на електронни образователни продукти, помагала и учебници.

Грижата за здравето на децата и учениците в общинските училища се осигурява по график от назначени на щат медицински специалисти, както и от общопрактикуващите лекари по места. Провеждат се дейности за повишаване на здравната култура на децата и учениците, като се насърчава и участието на родителите в програми за здравно образование, за здравословно хранене и здравословен начин на живот.

От 2009 г. Община Тунджа прилага Правила за условията и реда за отпускане на стипендии и финансово стимулиране на ученици и студенти от община Тунджа. Подкрепени са повече от 1784 ученици и студенти с високи постижения в областта на образованието, изкуството и спорта и лечението на 12 деца и младежи.

В общинските училища се осъществяват дейности по превенция на тормоза и насилието, както и дейности за преодоляване на проблемното поведение, съгласно Механизъм за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците и Алгоритъм за неговото прилагане.

В часовете на класа, в занимания по интереси и в рамките на специални прояви и инициативи се включват теми от глобалното, гражданското, здравното и интеркултурното образование. Целенасочено се работи за диалог и сътрудничество с родителите и близките на децата и учениците по превенция на насилието и за преодоляване на проблемно поведение.

Необходимо е да се разширят и обогатят дейностите за развитие на компетентностите на всички членове на училищната общност в детските градини и училища.

Необходими са мерки за разширяване на обхвата на логопедичната диагностика и за осигуряване на специалисти – логопеди.

На територията на **Община Ямбол** в училищата, в които се обучават деца и ученици от ромската общност, се провеждат допълнителни часове за овладяване на българския книжовен език и консултации по учебни предмети. Реализират се дейности за преодоляване на обучителните затруднения.

Здравната грижа се осигурява от двама лекари – училищно и детско здравеопазване и 31 медицински специалисти. Във всички училища на територията на общината са осигурени

здравни кабинети, обзаведени съгласно изискванията на Наредба № 3 от април 2000 г. за здравните кабинети в детските заведения и училищата на Министерството на здравеопазването.

В шест училища функционират логопедични кабинети и е осигурен логопед. Осигурява се подкрепа за деца и ученици с езиково-говорни и комуникативни нарушения.

На фона на нарастващите социални проблеми на семействата ресурсите за подкрепа в училищата, в които се обучават деца и ученици от ромската общност, са недостатъчни. Възниква необходимостта от адекватни мерки за задържането им в образователната система, преодоляване на проблемното поведение, разширяване диалога и взаимодействието на училището със социалното обкръжение и родителите.

Освен на училищно ниво, дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение на учениците се осъществяват и от Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните /МКБППМН/ и Превантивен информационен център /ПИЦ/. Провеждат се срещи с ръководствата и педагогическия персонал на училищата; срещи и беседи с подрастващите по различни проблеми, свързани с асоциалното поведение; реализират се дейности, свързани с ограничаване криминалната активност.

В реализацията на превантивната дейност Местната комисия обръща сериозно внимание на осмисляне на свободното време на учениците с дейности и мероприятия за превенция на поведенческите отклонения в учебно и в неучебно време. Организирант се училищни и общински инициативи: обучения, спортни игри и забавления; информационна кампания, програма на МВР, срещи и беседи във връзка с Международния ден за борба с трафика на хора и деня, посветен на жертвите и пострадалите от ПТП и др.

Във всички училища на територията на област Ямбол са изпълнени дейностите по проект: Развитие на способностите на учениците и повишаване на мотивацията им за учене, чрез дейности, развиващи специфични знания, умения и компетентности /Твоят час/. В създадените клубове и ателиета по проекта се осъществяваха дейности в областта на науката, изкуството и спорта и преодоляване на обучителните затруднения.

5.2.2.2. Осигурена допълнителна подкрепа /за деца със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби/

През учебната 2018/2019 г. в училищата на територията на област Ямбол се обучават ученици с осигурена допълнителна подкрепа, както следва:

Община	Брой деца и ученици със СОП	Брой деца и ученици с хронични заболявания	Брой деца и ученици в риск	Брой деца и ученици с изявени дарби
Болярово	4	0	12	0
Елхово	68	0	0	0
Стралджа	17	22	38	11
Тунджа	20	8	17	17
Ямбол	194	233	65	93
Общ брой:	303	263	132	121

Деца и ученици със специални образователни потребности /СОП/

В училищата на територията на областта се обучават общо 303 деца/ученици със специални образователни потребности. Обучението им във всички общини се организира в съответствие с разпоредбите на Наредба за приобщаващото образование.

1. Извършена е оценка на образователните потребности.

2. Изискано е потвърждение на допълнителната подкрепа от регионален екип към РЦПППО – гр. Ямбол.

3. За всяко дете/ученик е осигурен екип за подкрепа, включващ специалисти съгласно потребностите му - учители, ресурсен учител, логопед, психолог, рехабилитатор на слуха и говора и др.

4. Осигурени са ресурсни кабинети и условия за групова и индивидуална работа.

5. По данни на отдел Закрила на детето към ДСП част от децата ползват социална услуга от логопед и психолог в социални центрове.

6. Условия за обучение на ученици със СОП са осигурени в профилираните гимназии и в професионалните гимназии за придобиване на първа степен на професионална квалификация по професия.

Реалният брой на децата и учениците с увреждания в училищата е много по-висок, но е трудно да бъде установен, поради отказ на част от родителите да приемат проблемите на децата си и необходимостта от осигуряване на подкрепа за развитието им. Предстои сериозна работа от страна на училищните екипи в тази посока.

Деца и ученици с хронични заболявания

В училищата на територията на областта се обучават общо **263 деца и ученици с хронични заболявания**. За 11 ученици е осигурено обучение в индивидуална форма. Останалите се обучават интегрирано и към момента здравословното им състояние не изисква осигуряване на допълнителна подкрепа.

Деца и ученици в риск

По данни на училищата, **броят на ученици в риск е 132**: без родителска грижа, жертви на насилие, в опасност от увреждане на физическо, психическо, морално, интелектуално и социално развитие.

Реално броят на учениците в риск е много по-висок и голяма част от случаите са обект на разглеждане от отдел Закрила на детето към Дирекциите Социално подпомагане.

Основни причини:

- деца от многодетни семейства с нисък социален статус, ниско качество на живот и влошен социално-психологически климат, което води до неблагоприятни последици за развитието на децата, липса на мотивация за учене и ранно отпадане от образователната система;
- деца, отглеждани от самотни родители или от роднини, поради отсъствие на родителите по различни причини;
- деца с майки под 18 години;
- деца, настанени в приемно семейство;
- ученици с проблемно поведение, регистрирани в МКБППМН;
- ученици, застрашени от отпадане от училище поради голям брой отсъствия и нисък успех.

Демографското и социално състояние на общините извежда на преден план няколко рискови фактора:

- **икономически** (ниски доходи, лош жизнен стандарт и битови условия, безработица);
- **образователни** (ниска степен на **училищна** готовност, трудности при усвояване на учебния материал, липса на мотивация за учене, нередовно посещаване на училище);
- **етнокултурни**;
- **влиятието на семейството и средата** (отглеждане на деца в непълни семейства, ниско образователно равнище на родителите, нехайно и безотговорно родителство и др.)

Спрямо учениците в риск всеки училищен колектив прилага индивидуален подход за преодоляване на риска от отпадане от образователната система – консултации с психолог, допълнителна работа по учебни предмети, разговори с родителите. Дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение се реализират и от Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните с оглед предотвратяване на девиантно поведение сред подрастващите.

Деца и ученици с изявени дарби

В училищата на територията на областта са регистрирани общо **121 ученици с изявени дарби** в различни области на науката, изкуствата и спорта. В изготвените училищни програми, както и в общинските програми за закрила на детето са заложили дейности, насърчаващи развитието на творческите им способности и потребности. Всички са класирани на първо, второ и трето място на конкурси, олимпиади или състезания в различни области: математика, информатика, хуманитарни науки, музика, компютърни технологии, изобразително изкуство, чужди езици, безопасност на движението, спорт – футбол и волейбол. Част от дейностите се реализират по различни проекти на училищно и общинско ниво.

Достъпна архитектурна среда

Достъпна архитектурна среда е изградена само в **12 училища на територията на областта:**

- ПГ „Стефан Караджа” – гр. Елхово – ремонт на прилежащата инфраструктура около сградата;
- СУ „П.К. Яворов” - гр. Стралджа - подходна рампа за достъп на ученици с физически увреждания;
- ОУ „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Зимница – подходна рампа;
- НУ „Св. Климент Охридски” – с. Крумово – санитарно помещение с достъп за инвалидни колички и монтирана хоризонтална ръкохватка;
- ОУ „П.Р.Славейков” – гр. Ямбол - подходна рампа при входа и санитарен възел на I етаж за деца с двигателни увреждания;
- ОУ „Н.Петрини” – гр. Ямбол - подходна рампа при входа и 2 санитарни възела за деца с увреждания на I етаж;
- ОУ „Д-р Петър Берон” – гр. Ямбол - подходна рампа при входа и санитарен възел на I етаж за деца с увреждания. Осигурен е и достъп до столовата, която е разположена на приземния етаж;
- ОУ „Христо Смирненски” – подходна рампа;
- СУ „Св. Климент Охридски” – гр. Ямбол - и при двата входа има възможност за достъп в сградата;
- ПТГ – гр. Ямбол – подходна рампа и санитарен възел за лица с увреждания;
- ПГХТТ – гр. Ямбол – подходна рампа и санитарен възел на първия етаж за ученици с физически увреждания.
- ПГЛПЕХТ – гр. Ямбол – подходна рампа при стълбището на входа, подобрена инфраструктура и санитарен възел на първия етаж за ученици с физически увреждания.

Голяма част от училищата предлагат достъп за деца с физически и сензорни увреждания до първите етажи на сградите. Това създава неудобства за тях и за техните съученици, които се ограничават до една класна стая. В по-малките населени места изграждането на рампа и/или санитарен възел е още по-затруднено. Това налага участието на училищата в целеви програми по проекти или чрез общините за изграждането на достъпна архитектурна среда.

Обучение по специални предмети

През учебната 2018/2019 година в училищата на територията на област Ямбол не се предоставя обучение по специални учебни предмети за ученици със сензорни увреждания.

Ресурсно подпомагане

Ресурсно подпомагане се осигурява за всички регистрирани деца със СОП. Осъществява се от ресурсни учители, психолози, логопеди и други специалисти, съвместно с учителите в училищата.

В по-голямата част от училищата на територията на областта няма назначени специалисти на щат. Ресурсното подпомагане на ученици със СОП се осъществява от специалисти на РЦПППО – Ямбол, като предвидените часове за работа са крайно недостатъчни.

В училища на територията на община Тунджа, Болярово и Ямбол част от дейностите се изпълняват от психолог и логопед, назначени по проекти.

Малка част от децата ползват осигурена социална услуга от логопед, психолог и педагог в ЦОП, ЦСРИ, ДЦДУ и др.

Липсата на специалисти и недостатъчната работа с децата се отразяват на възможностите за тяхното развитие и интеграцията им в обществото.

5.2.3. Центрове за подкрепа за личностно развитие

Съгласно чл. 26 от ЗПУО Центърът за подкрепа за личностно развитие /ЦПЛР/ е институция в системата на предучилищното и училищното образование, в която се организират дейности, подкрепящи приобщаването, обучението и възпитанието на децата и учениците, както и дейности за развитие на техните интереси и способности.

На територията на община Болярово няма центрове за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици.

➤ *Общински детски комплекс – Елхово /ОДК – Елхово/*

В ЦПЛР-ОДК - Елхово са обхванати 277 деца в 25 групи. От тях 16 са постоянно действащи, 3 временно действащи през учебната година и 6 временно действащи през ваканциите. Утвърденият щатен педагогически персонал е 2 души - директор и 1 учител, както и 7 лектори. Предоставяната алтернативна заетост в ОДК - Елхово предлага сигурна среда за общуване на децата и учениците и преодоляване на влиянието на нарастващите негативни процеси в обществото - агресия, насилие, наркомания, алкохолизъм и др.

Разработен е Календарен план за извънучилищни дейности на ОДК - Елхово, съобразен с Националния календар за извънучилищните дейности на МОН, Националния спортен календар, празнично-обредната система в България и приоритетните области в общинската политика за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците. За пълноценното организиране на свободното време на децата и учениците, задоволяване на личните им потребности в различните области на науката и изкуствата и предоставяне на възможности за личностна изява са сформирани школи, разпределени в три области - наука и технологии, изкуства и спорт.

➤ *Общински център за изкуство и извънучилищна дейност Тунджа - с. Кабиле /ОЦИИД - с. Кабиле/*

Дейността на центъра е успешна стъпка в стремежа към повишаване качеството на образованието и създаване на възможности за участие на децата и учениците в дейности по интереси и в извънкласни занимания за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта. През учебната 2018/2019 г. в дейности в областта на науката, театралното изкуство и спорта /тенис на маса/ са обхванати общо 120 деца и ученици от детски градини и училища на територията на община Тунджа.

➤ **Общински детски комплекс – Ямбол /ОДК-Ямбол/**

ОДК – Ямбол е център за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта. От 01.01.2018 г. осъществява и дейности по кариерно информиране и ориентиране.

За учебната 2018/2019 г. е осъществено преместване на центъра в сградата на НУ „Св. Кирил и Методий“, с административен адрес гр. Ямбол, ул. Търговска № 27. Това допринася за по-ефективно и целесъобразно стопанисване на освободената материална база и за по-пълно реализиране на общинската политика по отношение на центъра.

През учебната 2018/2019 година са сформирани 54 групи в направления *Наука и технологии, Изкуства и Спорт*. В дейности са включени 826 деца и ученици. Групите са формирани по възраст и равнища на деца и ученици в отделните педагогически форми по области и профили, като учителите определят възрастовите граници и броя за прием според спецификата на школата и нормативната база. За всички състави, клубове и школи са създадени условия за работа и осигурени необходимите учебни и технически средства и спортни пособия. При съгласуване с ръководствата на училищата и за удобство на учениците, част от занятията се провеждат в учебните и детски заведения в града.

Акцентите в дейността на ОДК – Ямбол са свързани със стимулиране на детската индивидуалност и творческите заложби на децата, интегрираното обучение на деца със СОП, на деца в неравностойно социално положение и на ученици от ромската общност.

Разработен е Календарен план за извънучилищните дейности, съобразен с Националния календар за извънучилищните дейности на МОН, Националния спортен календар, празнично-обредната система в България и приоритетните области в общинската политика за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Дейности във връзка с кариерното ориентиране:

- индивидуални консултации за определяне на интереси, способности, нагласи и подкрепа за вземане на решение;
- професиографски екскурзии в Окръжен съд – Ямбол, ОД на МВР, РУ ПБЗН, автосервиз „Братанов“ и др.;
- информационна среща с представители на фирма „Едланта“ – офис Бургас, специализирана в подготовка за кандидатстване в чужбина и с представители на ВУ в България;
- информационна среща с ученици със СОП и техните родители за възможностите, които училищата предлагат за тяхното професионално образование;
- участие в провеждането на Панорама на профилите и професиите и др.

Услуги, които се предоставят:

- Информирание за: видовете подготовка в училищното образование; институциите в системата на средното и висшето образование; реда и условията за прием на ученици и студенти и др.; професиите и профилите, които се изучават в училищната система; динамиката и потребностите на пазара на труда.
- Консултиране относно: разкриване на интереси, нагласи и мотивация за избора на образование и професия; преодоляване на типични грешки, свързани с избора на образование и професия от учениците; умения за планиране на учебното и личното време; свързване на индивидуалните особености с изискванията на желаното образование; подкрепа за вземане на решения, свързани с продължаване на образованието; формиране на умения за планиране на кариерното развитие; решаване на вътрешни и външни конфликти, свързани с възможностите за образователна, професионална и личностна реализация.
- Посредничество между ученици, училище и бизнес по проблемите на кариерното ориентиране.

➤ **Астрономическа обсерватория и планетариум – Ямбол /АОП/**

АОП – Ямбол е структура, която има пряко отношение към учебния процес по природни науки, като съдейства за онагледяване и подпомагане на точното и ефективно

овладяване на знания по роден край, човекът и природата, география, физика, астрономия, биология и екология от I до XII клас. Разполага с уникална и специализирана материална база – планетариум - ZKP 1, телескопи, разнообразна демонстрационна техника. НАОП - Ямбол създаде единствения в страната комплекс „Човекът – Земята – Небето”, включващ учебна метеорологична площадка, експозиция от скали и минерали, постоянна експозиция от слънчеви часовници.

Основната част от специфичната и атрактивна материална база в АОП е Планетариумът. Разположените в него демонстрационни уреди, компютърни и периферни устройства, използваните съвременни технологии в обучението са търсени от учителите и учениците от цялата страна.

АОП провежда широка популяризаторска и възпитателна работа сред ученици и възрастни. Всяка година се организират срещи с изтъкнати учени и специалисти от България, гостуващи изложби. Домакин на Национални изяви – Национална олимпиада по астрономия, Национална конференция по проблемите на обучението по физика, Национален семинар за НЛО.

АОП организира демонстративни наблюдения на значими астрономически събития и явления за жителите на град Ямбол – пасажи на планети, лунни и слънчеви затъмнения, преминаване на комети и други.

Заниманията към АОП допринасят за международното интегриране и европейско самочувствие на децата от област Ямбол. Към момента в 32 форми се обучават 608 деца и ученици на възраст от 10 до 16 години.

➤ ***Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – гр. Ямбол /РЦПППО/***

РЦПППО – гр. Ямбол осъществява дейностите по чл. 50, ал.1, т. 2, 3 и 5 от ЗПУО: организационно и/или методическо подпомагане; дейности, свързани с квалификацията на педагогическите специалисти и дейности, свързани с провеждане на държавната политика за подкрепа на процеса на приобщаващото образование. В центъра работят 15 педагогически специалисти – 1 директор, 8 ресурсни учители, 3 психолози, 2 логопеди и 1 рехабилитатор на слуха и говора. Осигуряват ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности в детски градини и училища на територията на областта.

Към РЦПППО е определен ***Регионален екип за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности***, който включва в състава си специалистите от центъра и специалисти от РУО, РЗИ, ОЗД, ЦСОП. Екипът осъществява функции в съответствие с чл. 190 от ЗПУО, свързани с оценка на индивидуалните потребности на деца и ученици със специални образователни потребности; подпомага процеса на осигуряване на допълнителната подкрепа; предлага и организира при необходимост предоставянето на методическа подкрепа за работа с деца и ученици със специални образователни потребности на детските градини, училищата и централните за подкрепа за личностно развитие; информира родителите за възможностите за продължаване на образованието или за придобиване на професионална квалификация на учениците със СОП след VII, VIII и X клас; извършва преценка за обучението на ученици по чл. 111, ал. 5; отлага по обективни причини от задължително обучение в I клас деца със специални образователни потребности, но за не повече от една учебна година; изпълнява и други функции, предвидени в държавния образователен стандарт за приобщаващото образование.

➤ ***Център за специална образователна подкрепа – гр. Елхово /ЦСОП – гр. Елхово/***

ЦСОП – гр. Елхово осъществява дейности по чл. 49, ал. 2 и ал. 3 от ЗПУО: диагностична, рехабилитационна, корекционна и терапевтична работа с деца и ученици с тежки увреждания, за които оценката на РЦПППО е установила, че съобразно образователните им потребности може да се обучават в центъра при условия и по ред, определени в държавния образователен стандарт за приобщаващото образование.

През учебната 2018/2019 година там се обучават 43 ученици от I до X клас. За учениците е осигурена педагогическа и психологическа подкрепа. Прилага се програма за подкрепа и обучение за семействата на учениците. Провежда се и професионално обучение за придобиване на първа степен на професионална квалификация и/или за придобиване на квалификация по част от професия.

Центърът разполага с добра материална база. Осигурена е достъпна архитектурна среда и общезитие за децата, лишени от родителска грижа или от семейства в тежко материално състояние.

ЦСОП – гр. Елхово има възможност да организира и предоставя допълнителна подкрепа по чл. 187, ал. 1, т. 2 – 5 от ЗПУО на деца и ученици със специални образователни потребности, които се обучават в детски градини и училища.

5.3. Предизвикателства

Анализът на ситуацията в системата на образованието по общини очертава няколко основни причини, които влияят върху личностното развитие на децата и учениците: икономически, етнокултурни, социални и педагогически.

- **Лошо икономическо състояние на семейството, в което детето живее.**
- **Придържане към определени културни стереотипи** (ранни бракове, непълни семейства, липса на мотивация за образование и професионална реализация и др.).
- **Училищната среда и свързаните с нея педагогически фактори:**
обучителни трудности, които детето среща в училище;
интерес към учебния процес и произтичащото от него желание/нежелание да се посещава училище;
конфликтни отношения със съученици и/или учители;
качество и методи на преподаване и подкрепа на децата с трудности при усвояване на учебния материал;
наличие и ефективност на предучилищната подготовка;
качество и сложност на учебното съдържание;
квалификация на учителите;
обучение в смесени паралелки и др.
- **Здравното развитие на учениците.**

Основни проблеми в образователните институции:

1. Проблеми, свързани с ранното оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения, поради липса на специалисти /логопед, психолог и ресурсен учител/ в училищата и детските градини.

2. Ежегодно се осигуряват обучения за учителите за работа с деца и ученици със СОП. Въпреки това, голяма част от тях не припознават като свое професионално задължение работата с тези деца и прехвърлят отговорността за обучението им върху ресурсните специалисти.

3. На фона на ежегодно нарастващия брой на децата с увреждания в детски градини и училища броят на специалистите /ресурсен учител, логопед, психолог, учители на деца със зрителни нарушения и увреден слух/ е крайно недостатъчен.

4. В условията на многобройните групи в детските градини, в които се интегрират деца със СОП, е затруднена индивидуалната работа, особено в случаите, когато детето е с множество увреждания. Целодневният им престой в детската градина е предизвикателство за тях и останалите.

5. Необходимост от осъвременяване на дидактическите материали и осигуряване на съвременни технически средства в обучението на децата със СОП.

6. Проблеми, свързани с осигуряването на подходяща физическа среда. Сградите на повечето детски градини и училища на територията на областта не разполагат с достъпна архитектурна среда.

7. Подобряват се условията за работа на специалистите – по отношение на материална база, оборудване на ресурсни кабинети, осигуряване на материали и методики за оценяване и работа с децата и учениците. Все още има училища и детски градини, които не разполагат с помещения за дейностите по предоставяне на обща и допълнителна подкрепа за личностното развитие на децата /кабинети за психолога, логопеда, ресурсния учител/. Дейностите с децата се осъществяват в общи помещения или класни стаи.

8. Гарантирано е правото на родителите за: информирано съгласие за извършване на оценка на образователните потребности на децата им; участие в процедурата по оценяване; избор на училище/детска градина; участие в изготвянето и изпълнението на индивидуална образователна програма; консултативна подкрепа. Но голяма част от родителите отказват да приемат, че детето им има проблем или прехвърлят отговорността за обучението, възпитанието и обгрижването на децата си изцяло върху учителите и ресурсните специалисти. Завишават се изискванията и очакванията на част от родителите по отношение обучението и възможностите за професионална реализация на децата им.

9. Завишен е броят на децата в ресурсните групи, което затруднява осигуряването на достатъчен брой часове за подпомагане.

10. Остава нерешен въпросът с обгрижване на част от децата със СОП /с двигателни нарушения, с множество увреждания, с хиперкинетичност и др./ по време на престоя им в училищата и детските градини.

Всички образователни институции, в които се обучават деца и ученици със СОП, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби са изправени пред предизвикателството да осмислят и планират прилагането на новите нормативни разпоредби за осигуряване на допълнителна подкрепа за децата и учениците.

Дейности, които изискват координирана общинска политика:

1. Осигуряване на средства за изграждане на достъпна архитектурна среда в училищата и детските градини за деца с увреждания.

2. Осигуряване на системни и целенасочени обучения на учителите за работа с деца със СОП, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби.

3. Деца и ученици с множество увреждания, за които е трудно да посещават учебни занятия в детски градини и училища, да бъдат включени в обучение в Център за специална образователна подкрепа /ЦСОП/.

4. Работа с родителите, която да е насочена към приемане проблемите на детето и пълноценното му включване в живота на ДГ/училището и общността.

5. Координирано взаимодействие на детската градина и училището с МКБППМН, ПИЦ, КСУДВ, РЦПППО, Дирекция „Социално подпомагане”, Отдел „Закрила на детето”, Детска педагогическа стая, Център за специална образователна подкрепа, НПО.

6. Осигуряване на специалисти в ДГ и училищата.

7. Подобряване и обновяване на материалната база за преустройството и оборудването на кабинети за психолог, логопед и ресурсен учител.

6. Социални услуги в подкрепа на децата и семействата

Важно значение в подкрепата на децата и семействата имат социалните услуги. На територията на област Ямбол все още няма достатъчно развит набор от услуги по превенция, които да оказват подкрепа на родители и деца, с акцент в ранна детска възраст, за да подпомагат отглеждането и възпитанието на децата, като същевременно създават реални възможности за подкрепа и на семейството. Недостатъчно развити са услугите, насочени към децата - застрашени от отпадане от училище, с проблемно поведение или в конфликт със закона, жертви на насилие и др. Наличните социални услуги за деца с увреждания са с недостатъчен капацитет и са развити предимно в областния център.

Център за социална рехабилитация и интеграция /ЦСРИ/ „Света Марина”- гр. Елхово предоставя комплекс от социални услуги, свързани с извършване на рехабилитация, социално-правни консултации, обучение, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване. Капацитетът на центъра е 35 деца:

- с увреждания, емоционално-поведенчески проблеми и девиантно поведение, нарушения в развитието;
- жертви на различни форми на насилие и експлоатация;
- други.

Провеждат се различни видове рехабилитация: логопедична, психологична, социална, двигателна, занимателна трудотерапия, арт-терапия, музикална терапия, изобразително изкуство, приложно изкуство, приказкотерапия.

В ЦСРИ „Света Марина” работят: 1 директор, 2 социални работници, 2 трудотерапевта, 1 педагог, логопед на граждански договор, рехабилитатор на граждански договор, хигиенист. Предоставят се краткосрочни и дългосрочни социални услуги.

Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания /ЦНСТДБУ/ - гр. Елхово е социална услуга от резидентен тип, която предоставя жизнена среда за пълноценното израстване и развитие на деца, лишени от родителска грижа, за които към момента на настаняване са изчерпани възможностите за връщане в биологичното семейство, настаняване при близки и роднини или в приемно семейство. Тук децата получават необходимата им индивидуализирана грижа и подкрепа за личностно развитие и изграждане на умения за самостоятелен и независим живот. Организирането на живота и услугите в него са насочени към създаването на условия и нагласи на децата за равнопоставено участие в живота на общността.

В ЦНСТДБУ работят: 1 социален работник, 4 възпитатели, 1 детегледач, хигиенист.

Осъществяват се дейности по проект „Аз съм тук и мога“ на Оперативна програма Развитие на човешките ресурси, като Българско сдружение за личностна алтернатива обучава децата да придобият и надградят уменията си за самостоятелен живот чрез обучение – тренинг в социални умения, емоционална интелигентност, гражданско образование и професионално ориентиране.

Едно дете участва в менторска програма “Скритите таланти на България” към Операция Плюшено Мече, която дава шанс за професионална реализация на даровити младежи, лишени от родителска грижа или социално слаби семейства.

Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания /ЦНСТДМУ/ - гр. Елхово е социална услуга от резидентен тип, която предоставя жизнена среда за пълноценното израстване и развитие на деца, лишени от родителска грижа, за които към момента на настаняване в него са изчерпани възможностите за връщане в биологичното семейство, настаняване при близки и роднини или в приемно семейство.

В ЦНСТДМУ работят: 1 социален работник, 1 медицинска сестра, 9 детегледачи, 1 общ работник, 1 хигиенист. Капацитетът на центъра е 14 потребители. Има настанени 8 деца в училищна възраст. От тях: 1 дете е записано в СОУ „Луи Брайл“ - гр. София; 7 деца се обучават в ЦСОП „Н. Й. Вапцаров“, като с 2 от тях обучението се провежда в учебна стая в ЦНСТДМУ.

Център за обществена подкрепа – гр. Стралджа – предоставя услуги за 15 деца, свързани с превенция на отклоняващо се поведение, превенция на отпадането от училище, на агресията и насилието, семейно консултиране и подкрепа. В центъра работят психолог и социален работник. При входа на сградата има изградена подходна рампа, улесняваща достъпа до сградата на хора с двигателни увреждания.

Заедно с предлаганите услуги центърът осъществява и дейности, включващи празнуване на лични и национални празници, отбелязване на исторически събития, посещение на музеи и паметници на културата, участия в конкурси и благотворителни базари.

Център за социална рехабилитация и интеграция – гр. Стралджа разполага с екип от 10,5 специалисти и предлага консултативни, терапевтични и рехабилитационни дейности за общо 47 потребители при капацитет 35. Консултативните дейности са насочени към децата и техните близки. Терапевтичните дейности имат за цел да развият нарушени или липсващи социални умения и да преодолеят нарушения в развитието. Предлагащите услуги медицинска рехабилитация /двигателна рехабилитация и физиотерапия/, логопедична работа, психологическа подкрепа и консултиране, занимателна трудотерапия са само част от дейността на центъра. Тук се организира и подготовката за отбелязване на календарни, традиционни и религиозни празници.

Общностен център в с. Кабиле, Община Тунджа с кабинет за ранна интервенция на уврежданията

Община „Тунджа“ е бенефициент по процедура BG0MOP001-2.004 „Услуги за ранно детско развитие“ и изпълнява проект BG0MOP001-2.004-0059 „Желани пространства – Комплексен модел на интегрирани услуги за ранно детско развитие и социално включване в малките населени места“, финансиран по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020. Разкрит е Общностен център в с. Кабиле с кабинет за ранна интервенция на уврежданията. Предвид спецификата на общината, услугите по проекта се предоставят и в изградените зони за семейна подкрепа по ПСВ в детските градини, и като мобилни услуги във всички 44 населени места. Интегрираните услуги за ранно детско развитие включват дейности за:

- Подобряване достъпа до здравеопазване и промоция на здравето чрез подкрепа за осигуряване на здравна детска консултация и дейности по превенция на заболяванията;
- Ранна интервенция на уврежданията;
- Индивидуална педагогическа подкрепа за деца с увреждания;
- Индивидуална и групов работна, психологическо консултиране и подкрепа на бъдещи родители и настоящи родители за формиране и развитие на родителски умения. Семейно консултиране;
- Допълнителна педагогическа подготовка за повишаване училищната готовност на децата за равен старт в училище.

Услугите са насочени към деца до 7 годишна възраст от уязвими групи, включително деца с увреждания и техните семейства, както и бъдещи родители.

Предоставят се от мултидисциплинарни екипи, включващи педиатри, медицински сестри, стоматолог, психолози, логопед, специален педагог, рехабилитатор, гинеколог, акушерка, юрист, социални работници и медиатори.

Център за обществена подкрепа /ЦОП/ „Усмивка“ - гр. Ямбол предоставя комплекс от социални услуги, свързани с превенция на изоставянето, превенция на насилието и отпадане от училище, деинституционализация и реинтеграция на деца, обучение в умения за самостоятелен живот и социална интеграция на деца от резидентна грижа.

В центъра се извършва социално и психологическо консултиране на деца и семейства в риск, оценяване на родителски капацитет, посредничество в случаи на родителско отчуждение и конфликт при развод или раздяла, оценяване и обучение на кандидати за осиновители, консултиране и подкрепа на деца с поведенчески проблеми, реализиране на социални програми за деца и семейства в риск. Разполага с функционално оборудвани кабинети и зали – логопедичен кабинет, два психологически кабинета, педагогически кабинет, зала за социална работа, зала по психомоторика, арт-ателие, кабинет за социално консултиране и кабинет за провеждане на обучения на кандидат осиновители, дворно пространство, в което се провеждат групови работи по време на топлите месеци.

Екипът на ЦОП, пряко работещ с децата, се състои от педагог, специалист по релационна психомоторика, логопед, двама психолози, трима социални работника. Работата е

организирана под формата на индивидуални консултативни сесии и групова работа, която се извършва в кабинетна среда, на открито, мобилна работа по домовете, детски градини и ясли, училища. Изготвят се седмични графици с индивидуален ден и час на потребителите.

За периода 2017-2018 г. са получили и получават услуги общо 185 деца, основни ползватели и 10 родители, насочени с направление от Отдел „Закрила на детето” при Дирекция „Социално подпомагане”, както и клиенти, сами заявили желание да ползват услугата.

Трудности и предизвикателства в работата:

- Отхвърляне на проблема с детето от страна на родителя;
- Липсата на последователност в работата и консултативната дейност от страна на семейството;
- Невладеенето на български език на деца от различни общности;
- Липса на мотивация на родители с нисък родителски капацитет за работа с тях и децата им.

Бъдещи тенденции и нови възможности в работата:

- Провеждане на анкета с цел изследване на удовлетвореността от предлаганата услуга.
- Разширяване обхвата на работа с образователните институции.
- Използване на алтернативни методи и среда за провеждане на групова и индивидуална работа.

Дневен център за деца и младежи с увреждания „Дъга“ /ДЦДМУ/ - гр. Ямбол предоставя комплекс от социални услуги, базирани в общността и в среда, близка до семейната. Цялостното обслужване на децата и младежите през деня е свързано със задоволяване на ежедневните здравни, образователни и рехабилитационни потребности, предоставяне на храна, както и организация на свободното време, лични контакти и социални умения. ДЦДМУ предоставя целодневни и полудневни услуги, в зависимост от конкретните потребности на децата. Разполага със специализирано оборудване и обзавеждане.

Центърът е алтернативна форма на грижи, предоставяща на потребителите възможност да получават качествени специализирани услуги и помощ, насърчаващи интегрирането им в общността и подготовката им за независим живот. Осигурява включваща, приемаща и стимулираща развитието среда, за постигане на равни възможности и участие на децата с проблеми в развитието.

Основните дейности в ДЦДМУ са: възпитателни, обучителни, терапевтични, индивидуални и групови занимания за овладяване на социални умения, умения от ежедневния живот и умения за работа в структурирана среда, психологическа подкрепа, логопедична работа, рехабилитация, ЛФК и др.

Потребителите на социални услуги в ДЦДМУ „Дъга” са с тежки и множество увреждания и се подпомагат от специалисти в обучението им в социални умения, умения от ежедневния живот, умения за самообслужване и общуване.

Като външни консултанти на граждански договор към ДЦДМУ през отчетния период работят лекар – физиотерапевт и лекар – психиатър, които консултират медицинската сестра, относно приемането на лекарства от потребителите и рехабилитатора, относно честотата на рехабилитационните процедури.

Център за социална рехабилитация и интеграция /ЦСРИ/ - гр. Ямбол предлага комплекс от социални услуги, чиято цел е подкрепа на индивидуалното развитие, поддържане и придобиване на нови способности и самостоятелност на лица с различни вид и степен на увреждане, както и подкрепа на лица от различни рискови групи, чрез целенасочени дейности за интеграция и превенция на социалното изключване.

Потребители на социалната услуга са: деца и пълнолетни лица в риск от социално изключване и техните близки; деца и пълнолетни лица с различни видове увреждания,

емоционално - поведенчески проблеми и девиантно поведение, нарушения в развитието; деца и пълнолетни лица с различни форми на зависимост; деца и пълнолетни лица, жертви на различни форми на насилие и експлоатация.

Децата и пълнолетните лица ползват дейностите и програмите (индивидуални или групови) почасово – всеки ден или няколко пъти в седмицата/месеца в зависимост от индивидуалните им потребности.

Услугата ЦСРИ включва разнообразни консултативни, терапевтични и рехабилитационни дейности, насочени към създаване, поддържане и разширяване на социалните умения, както и обучение за водене на самостоятелен начин на живот. Терапевтичните, консултативните и рехабилитационните дейности се осъществяват от специалисти – социални работници, психолог, логопед, трудотерапевт, рехабилитатор и медицинска сестра, които съдействат и подкрепят децата, родителите им и разширения семеен кръг посредством индивидуални и/или групови занимания. Чрез дейностите се извършва оценка на потребностите на децата от подкрепа, изготвят се индивидуални програми и планове за предоставяне на услугата с цел преодоляване на проблемите в личностното им развитие.

Центърът разполага с кабинет на социалните работници, зала за игрова терапия, кабинет на логопеда, кабинет на психолога, зала за ЛФК, физиотерапевтичен кабинет, медицински кабинет, зала за занимателна трудотерапия, зала за функционална трудотерапия, фитнес зала и компютърна зала, три санитарни възли и офиси. Всички те са оборудвани с необходимите мебели и пособия за работа с потребителите.

Подкрепящите дейности се предоставят в две форми: на място в ЦСРИ и мобилна услуга в ЦНСТДУ, ЦНСТМУ.

Във връзка с поставените цели за подкрепа на децата в пълноценното им развитие акцент през 2018 г. бе поставен върху:

1. Работа с детето според неговите потребности и възможности за благоприятно повлияване на личностното му развитие;
2. Оказване подкрепа на родителите, както за подобряване на родителските им умения, така и за по-добри постижения в рехабилитационните и терапевтичните дейности;
3. Подкрепа на деца - повишаване на личен и социален опит и преодоляване на проблемите породени от трайното настаняване /отглеждане в институции, за реинтеграцията им и създаване на подходяща среда, близка до семейната, за придобиване на умения за самостоятелен живот.

През 2018 г в ЦСРИ са обслужени 111 деца от различни възрастови групи.

Общностен център – Ямбол за интегрирано предоставяне на социални услуги на деца и семейства в риск е създаден по проект BG0MOP001-2.004-0035 „Предоставяне на услуги за ранно детско развитие в Общностен център-Ямбол“, финансиран по Оперативна програма Развитие на човешките ресурси 2014-2020.

В центъра се предоставят следните интегрирани услуги за ранно детско развитие:

- ранна интервенция на уврежданията;
- индивидуална педагогическа подкрепа на деца с увреждания;
- психологическа подкрепа и консултиране на бъдещи и настоящи родители за формиране и развитие на родителски умения;
- семейно консултиране и подкрепа;
- индивидуална и групова работа с деца и родители, включително с деца и родители, които не са от уязвими групи, с цел посещаване на детска градина;
- здравна детска консултация и дейности по превенция на заболяванията;
- допълнителна педагогическа подготовка за повишаване на училищната готовност на децата за равен старт в училище.

Услугите са насочени към деца до 7-годишна възраст от уязвими групи, включително деца с увреждания и техните семейства, както и бъдещи родители.

В Общностен център - Ямбол функционират специално обособени и оборудвани кабинети - логопедичен кабинет, психологичен кабинет, кабинет на специален педагог, зала за кинезитерапия, медицински кабинет, кабинет за социално консултиране и работа, в които се предоставят дейности за подкрепа и подпомагане ранното детско развитие на деца от 0 до 7 годишна възраст, техните родители, както и за консултиране на бъдещи родители.

Услугите в ОЦ – Ямбол се предоставят под формата на работа на място в центъра и под формата на мобилна работа чрез мобилни екипи в дома на потребителите и в детската градина/училището. През 2018 г. в ОЦ – Ямбол са постъпили 418 деца и родители за работа в услугите.

SWOT АНАЛИЗ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none"> • Добро териториално разпределение на мрежата от детски градини и училища и осигурен достъп до предучилищно и училищно образование; • Въведена задължителна предучилищна подготовка две години преди постъпване в I клас; • Създадени условия за усвояване на български книжовен език; • Наличие на действащ механизъм за финансиране на делегираните от държавата дейности и местни дейности; • Децентрализация на правомощията на разпоредителите с бюджет; • Финансиране, основано на единни разходни стандарти за издръжка на дете и ученик с делегирани бюджети във всички училища; • Подобряване на материално-техническа база на училищата и детските градини; • Прилагане на системи за финансово управление и контрол; • Добра система за организация, съгласуваност, контрол и отчетност на образовател. процес, административната и стопанска дейност; • Осигуряване на подкрепяща среда за децата и учениците със специални образователни потребности; • Осигуреност с педагогически кадри и други квалифицирани специалисти за обучение на деца и ученици; • Наличие на система за квалификация и преквалификация на педагогическите кадри; 	<ul style="list-style-type: none"> • Неблагоприятна демографска ситуация и засилени миграционни процеси; • Недостатъчен брой места в някои детските градини; • Голям брой необхванати и отпадащи деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст; • Недостатъчно механизми за реинтеграция в училище; • Недостатъчно модернизирана материална база в част от училищата, детските градини, ЦПЛР; Учебно съдържание, несъответстващо на съвременните потребности на младите хора и слаба практическа насоченост на обучението; • Образователно – възпитателни подходи, които не отчитат индивидуалните потребности на децата и учениците; • Професионално образование, неудовлетворяващо напълно изискванията на пазара на труда и необходимостта от кадри в региона; • Недостиг на квалифицирани учители и на специалисти за подкрепа на процеса на приобщаващото образование; • Недостатъчно обучени педагогически и други специалисти за предоставяне на допълнителна подкрепа на деца и ученици със СОП, в риск, с хронични заболявания и с изявени дарби; • Ограничен достъп до услуги в

<ul style="list-style-type: none"> • Реализиране на програми за допълнителна работа с изоставащи ученици и ученици с изяви дарби; • Родителско и гражданско участие в управлението на образователния процес; • Създадени условия за удовлетворяване интересите, желанията и потребностите на децата и учениците в свободното им време. 	<p>подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в малките населени места;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Неправилно разпределени отговорности между местните и централните органи на властта, което прави невъзможен ефективния контрол върху дейността на образователните институции; • Липса на достъпна архитектурна среда в голяма част от детските градини и училищата; • Липса на комуникация и единен подход между образователните институции и НПО в подкрепа на личностното развитие на децата и учениците.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
<ul style="list-style-type: none"> • Държавна финансова подкрепа за обхващане на децата в детските градини; • Усъвършенстване на системата на делегирани бюджети и на механизмите за диференциране на единните разходни стандарти; • Делегиране на административни и финансови правомощия на директорите на общинските детски градини; • Повишаване привлекателността и качеството на материалната база на образователните институции; • Създаване на възможности за изграждане на достъпна архитектурна среда във всички образователни институции; • Използване на възможностите, предоставяни от различни национални, европейски и международни финансови инструменти; • Разширяване на възможностите за целодневна организация на обучението; • Прилагане на система от мерки за осигуряване на пълен обхват на подлежащите на задължително обучение деца и ученици и успешното им интегриране; • Разширяване на възможностите за извънкласни и извънучилищни дейности и занимания по интереси; • Квалификация на учителите за обезпечаване на подкрепата за личностно развитие на деца и ученици; 	<ul style="list-style-type: none"> • Негативни демографски и миграционни процеси; • Намаляване броя на децата в малките населени места; • Голям брой деца от ромската общност, които поради социално-икономически и етно-културни причини не посещават детска градина и училище; • Голям брой деца с обучителни трудности поради недостатъчно владеене на български език; • Увеличаване броя на неграмотните млади хора; • Застаряващ педагогически персонал и липса на висококвалифицирани и мотивирани млади специалисти; • Непривлекателни за младите хора специалности в системата на професионалното образование и обучение; • Ниска активност от страна на бизнеса към осигуряване на възможности за практикуване на ученици в реална работна среда; • Нисък разходен стандарт за издръжка на ученик; • Слаба заинтересованост и неинформированост на значителна част от родителите към образованието и поведението на децата им; • Слаба мотивация за учене при част от учениците;

<ul style="list-style-type: none"> • Развитие на система от стимули за привличане на млади учители и повишаване привлекателността на учителската професия; • Подобряване връзката между необходимите на регионалната икономика кадри и специалностите в системата на професионалното образование; • Създаване на повече и по-разнообразни стимули за насърчаване на децата с изяви дарби; • Повишаване ангажираността на родителите при формиране на образователните политики и засилване на участието им в училищния живот. 	<ul style="list-style-type: none"> • Недостатъчна координираност между институциите, отговорни за осъществяване процеса на приобщаващо образование.
--	--

ИЗВОДИ

1. Институциите в системата на образованието следва да определят най-ефективните мерки за осигуряване на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

2. Институциите, които предоставят социални услуги, извършват дейности, близки до посочените в чл. 49, ал. 1, т. 3, 5 и 6 от ЗПУО – превантивна, диагностична, рехабилитационна, корекционна и ресоциализираща работа с деца и ученици, педагогическа и психологическа подкрепа, прилагане на програми за подкрепа и обучение за семействата на децата и учениците с увреждания. В тях работят специалисти, които могат да са полезни за осигуряването на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в училищата и детските градини и да компенсират недостига на специалисти. Опитът на общините от управлението на тези институции е полезен при вземането на решение за разкриване на нови институции по ЗПУО или за възлагане на ресурсното подпомагане на деца и ученици със СОП на лицензирани доставчици на социални услуги.

3. Групата на децата и учениците със специални образователни потребности, които се нуждаят от допълнителна подкрепа за личностно развитие, е много разнообразна по своя състав в отделните училища и детски градини. Това изисква:

- конкретен подход при планиране на необходимите ресурси;
- ориентиране на институционалните практики към индивидуализирана грижа;
- гъвкави решения на място и в сътрудничество с другите институции и родителите.

4. Въпреки системната квалификация на педагогическите специалисти в училищата, детските градини и ЦПЛР, голямата част от тях са неподготвени за работа с деца и ученици със СОП, с хронични заболявания, в риск и с изяви дарби. Неподготвени са и за качествено прилагане на Наредбата за приобщаващото образование. Броят на специалистите /психолози, логопеди, ресурсни учители и др./ във всички общини е крайно недостатъчен, а функциите на тези специалисти се изпълняват от други членове на педагогическите колективи, без да имат подготовка и време за това. Необходимо е предприемане на мерки по отношение на кадровото осигуряване и повишаване квалификацията на педагогическите специалисти.

5. Детските градини и училищата на територията на областта разполагат с добра материална база, но архитектурната достъпност е факт за малък брой образователни

институции. Необходими са целеви средства и планирани действия за привеждането на материалните условия в съответствие с нормативните изисквания.

6. Общините и училищата следва да обърнат сериозно внимание на предоставяне на кариерно консултиране на учениците (като важна част от общата подкрепа за личностно развитие и бъдещата им реализация на пазара на труда).

7. Дейностите на институциите, ориентирани към развитие на дарбите и интересите на децата и учениците, са разнообразни и имат създадени традиции. Законът за предучилищното и училищното образование дава възможност учениците да избират между различни форми, предлагани от училищата и от други организации и институции. Необходимо е да се предоставят повече възможности за изяви на децата и учениците, за да се разгърнат способностите им в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта.

8. Институциите в системата на образованието водят целенасочена политика за предотвратяване на отпадането на деца и ученици от образователната система, както и за реинтегриране на напусналите. Необходимо е координирано взаимодействие между институциите и обществото за решаване на този проблем.

III. СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ

1. Визия

Създаването и приемането на Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол изразява стремежа на всички участници да подкрепят процеса на приобщаващото образование и да съдействат за:

- предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им;
- прилагане на подкрепа за личностно развитие в съответствие с индивидуалните потребности на всяко дете и всеки ученик;
- реализиране на подкрепата в съответствие с разпоредбите на ЗПУО и Наредбата за приобщаващото образование.

Стратегията подкрепя всички институции в системата на предучилищното и училищното образование за преодоляване на дефицитите и неравномерността в предоставянето на обща и допълнителна подкрепа на децата и учениците чрез осъществяване на сътрудничество и взаимодействие с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги.

Областната стратегия предвижда осъществяване на дейности по осигуряване на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, които се основават на принципите, заложи в концепцията за приобщаващото образование и отговарят на многообразието от образователни потребности.

Стратегическите цели и заложените дейности в областта на подкрепата са определени въз основа на анализ на потребностите от подкрепа във всяка община на територията на област Ямбол, който включва задълбочени проучвания на състоянието на институциите в системата на образованието, отчитане на постиженията през 2017/2018 година, описание на предизвикателствата, установените потребности на рисковите групи деца и ученици, възможностите за осигуряване на подкрепа.

2. Обхват на стратегията

Стратегията се прилага във всички институции в системата на предучилищното и училищното образование в петте общини на територията на област Ямбол. Специално внимание следва да се обърне на по-малките населени места, където живеят малобройни групи от уязвими общности, а достъпът до образование и подкрепа за личностно развитие е затруднен поради редица фактори. Целта е да се създадат възможности за осигуряване на подкрепа, която отговаря на нуждите на всички деца и ученици и е ефективна от управленска и икономическа гледна точка.

Съгласно чл. 196, ал. 4 от ЗПУО стратегията обхваща период от две години 2019-2020 г. и включва всички дейности по осигуряване на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, разписани в ЗПУО. Описани са изискванията, условията и реда за предоставянето им в съответствие с разпоредбите на Наредба за приобщаващото образование.

Съгласно разпоредбите на чл. 197 от ЗПУО:

- Въз основа на областната стратегия всяка община приема общинска стратегия за личностно развитие на децата и учениците;
- Общинската стратегия се приема от общинския съвет за период от 2 години;
- За изпълнението и ежегодно до 30 април общинският съвет приема годишен план на дейностите за подкрепа за личностно развитие;
- Годишният план се приема по предложение на кмета на общината след съгласуване с регионалното управление на образованието.

3. Общи условия

Общата и допълнителната подкрепа се осигуряват там, където са децата и учениците – в детските градини, училищата и центрове за подкрепа за личностно развитие.

В случаите по чл. 111, ал. 1, т. 1 от ЗПУО, */при които ученик по здравословни причини, удостоверени с медицински документ от експертна лекарска комисия, определена в Закона за здравето, не може да се обучава в дневна, вечерна или комбинирана форма/*, подкрепата се осигурява в домашни или в болнични условия.

В случаите по чл. 195 от ЗПУО, */при които деца и ученици с тежки увреждания по обективни причини се насочват за обучение в изнесени групи и паралелки в ЦСОП/*, подкрепата се осигурява на място в ЦСОП, а със заповед на кмета на съответната община, по предложение на РЦПППО и след разрешение на началника на РУО, групи и паралелки може да се организират в социални услуги в общността, като подкрепата се осигурява от специалисти на самата социална услуга. През учебната 2017/2018 г. и 2018/2019 г. такава паралелка функционира в ДЦДУ „Дъга” – гр. Ямбол.

За реализиране на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие в детските градини и училищата работят психолог или педагогически съветник, логопед, социален работник, ресурсни учители, както и други педагогически специалисти - рехабилитатор на слуха и говора, учител на ученици с нарушено зрение, кинезитерапевт и/или рехабилитатор, арттерапевт и др., в зависимост от оценката на индивидуалните потребности на детето/ученика, извършена от екип за подкрепа за личностно развитие.

Детската градина, училището и центърът за подкрепа за личностно развитие включват в годишния план за дейността си видовете дейности, сроковете и отговорниците за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.

В съответствие с чл. 7 от Наредба за приобщаващото образование за организиране и координиране на процеса на осигуряване на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, в началото на всяка учебна година със заповед на директорите на детски градини и училища се определя координатор на дейностите.

Общата подкрепа за личностно развитие се предоставя на всички деца и ученици в съответствие с чл. 178 от ЗПУО.

Допълнителна подкрепа за личностно развитие се предоставя на деца и ученици със специални образователни потребности, в риск, с хронични заболявания и с изявени дарби в съответствие с чл. 187 от ЗПУО, въз основа на извършена оценка на индивидуалните потребности.

Оценката на индивидуалните потребности на деца и ученици, за които има индикации, че са със специални образователни потребности, се извършва от психолог, логопед, ресурсен учител, а при деца и ученици с увреден слух или с нарушено зрение - и от рехабилитатор на слуха и говора или от учител на деца и ученици с нарушено зрение, съвместно с учителите в групата в детската градина/класния ръководител и с учителите, които преподават на ученика в училището.

Оценяват се познавателното развитие, комуникативните умения, социалните умения, физическото развитие, адаптивното поведение, психичните реакции, семейното функциониране.

Оценката на индивидуалните потребности на деца и ученици в риск се извършва от психолог и/или от социален работник в детската градина или в училището съвместно с учителите в групата в детската градина/класния ръководител и с учителите, които преподават на ученика в училището. Оценяват се рисковите и защитните фактори в ситуацията на детето или ученика и неговата среда.

Оценката на индивидуалните потребности на деца и ученици с изявени дарби се извършва от учителите в групата в детската градина/класния ръководител и от учителите, които преподават на ученика в училището, съвместно с психолога или педагогическия съветник. Оценяват се конкретните области на изявени дарби и способности.

Оценката на индивидуалните потребности на деца и ученици с хронични заболявания се извършва от психолога съвместно с учителите в групата в детската градина/класния ръководител и с учителите, които преподават на ученика в училището, с медицинския специалист в здравния кабинет в детската градина или училището в сътрудничество с личния лекар на детето или ученика. Оценява се здравословното състояние на детето или ученика и влиянието му върху обучението.

При извършване на оценката може да участват и други специалисти извън посочените, по предложение на координиращия екип.

В случай, че детската градина или училището не може да осигури специалисти за извършване на оценка, директорът на детската градина или училището може да изпрати заявление за осигуряването им от РЦПППО, от Държавния логопедичен център, от център за подкрепа за личностно развитие, включително от център за специална образователна подкрепа или специално училище за обучение и подкрепа на ученици със сензорни увреждания.

Оценките се извършват в съответствие с разпоредбите на Наредбата за приобщаващото образование.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие включва следните елементи:

1. Работа с дете и ученик по конкретен случай е метод, който цели гарантиране на индивидуален подход при предоставяне на допълнителна подкрепа и на равен достъп до образование чрез координирани дейности на специалистите в екипа, насочени към детето или ученика, към родителя, представителя на детето или към лицето, което полага грижи за детето, и към обкръжението на детето или ученика. Предоставя се на дете или ученик, за което допълнителната подкрепа за личностно развитие е краткосрочна, и цели подкрепа за самостоятелното и независимото му функциониране, за развитието на неговите силни страни, както и за разрешаване на проблеми в поведението */трудности в общуването с връстници, изолация и социални проблеми, агресивни прояви и конфликти, психично страдание, липса на напредък в обучението, отсъствия от училище/* и за предотвратяване на отпадането от училище.

Работата по конкретен случай се осъществява от екипа за подкрепа за личностно развитие при съгласуване и координиране на действията му с водещия на случая в отдела за закрила на детето в съответствие с чл. 85 от Наредбата.

2. Психосоциална рехабилитация е комплекс от дейности на екипа за подпомагане на децата и учениците със затруднения, увреждане или разстройство на тяхното психично здраве за постигане на оптимално ниво на самостоятелност и за придобиване и прилагане на умения, необходими за пълноценното приобщаване и участие в дейността на детската градина или училището. Предоставя се на отделно дете или ученик въз основа на оценката на индивидуалните му потребности. Водещ на случая на детето или ученика при предоставяне на психосоциалната рехабилитация в детската градина, училището или в центъра за подкрепа за личностно развитие е психологът или педагогическият съветник, когато е с квалификация по психология.

Дейностите за психосоциална рехабилитация, както и тяхната продължителност се предоставят и изпълняват съгласно плана за подкрепа на детето или ученика и в съответствие с Наредбата.

3. Рехабилитация на слуха и говора е комплекс от дейности за стимулиране на остатъчния слух и на езиковото и речевото развитие на децата и учениците с увреден слух с различен тип слухопротезиране (конвенционални слухови апарати или кохлеарни импланти), които се обучават в детските градини и училищата в системата на предучилищното и училищното образование. Осъществява се от рехабилитатор на слуха и говора, който извършва корекционна и компенсаторна работа с всяко дете или ученик с увреден слух съобразно възрастовите и индивидуалните му потребности, вида и степента на загуба на слуха.

Рехабилитацията на слуха и говора като част от допълнителната подкрепа включва превантивна, диагностична, корекционно-рехабилитационна, компенсаторна и консултативна

дейност, свързана със стимулиране на слуховата функция, развитието на речта, езика и комуникативните способности на децата и учениците с увреден слух. Осъществява се в специални кабинети в специалните училища за ученици с увреден слух или в кабинети в детски градини по чл. 35 и в училища по чл. 38 и 39 ЗПУО, осигурени със специални технически и дидактически средства, методики и материали.

Дейностите за рехабилитация на слуха и говора, както и тяхната продължителност се предоставят и изпълняват съгласно плана за подкрепа на детето или ученика и в съответствие с Наредбата.

4. Зрителна рехабилитация е комплекс от дейности за развитие и по-добро използване на слабото зрение на децата и учениците с нарушено зрение, обучавани в детските градини и училищата, чрез разнообразни зрителни задачи, неоптични и оптични средства и специфични четивни техники. Включва индивидуални и групови дейности със слабовиждащи деца и ученици, извършвани от учител - специален педагог на ученици с нарушено зрение, за придобиване на умения за съхраняване, развитие и оптимално използване на остатъчното зрение.

Дейностите за зрителна рехабилитация, както и тяхната продължителност се предоставят и изпълняват съгласно плана за подкрепа на детето или ученика и в съответствие с Наредбата.

5. Рехабилитация на комуникативните нарушения е комплекс от дейности за подпомагане на деца и ученици със затруднения, увреждане или разстройство на езика, говора, познавателните процеси и социалното поведение. Предоставя се на всяко дете или ученик с комуникативно нарушение въз основа на оценка от невропсихологично изследване и съобразно индивидуалните му потребности. Осъществява се от логопеда, а в някои случаи и от психолога в детската градина, училището или в центъра за подкрепа за личностно развитие, както и в сътрудничество със специалисти от лечебни заведения.

Рехабилитацията на комуникативните нарушения се осъществява в логопедични кабинети в детски градини, училища и центрове за подкрепа за личностно развитие, осигурени със специални технически и дидактически средства, методики и материали.

Дейностите за рехабилитация на комуникативните нарушения и продължителността им се определят в плана за подкрепа на детето или ученика и в съответствие с Наредбата.

6. Рехабилитация при физически увреждания (увреждания на опорно-двигателния апарат) може да се предоставя по време на часовете по физическо възпитание и спорт от рехабилитатор и/или кинезитерапевт или да им се осигурява лечебна физкултура (ЛФК). За децата и учениците се организират занимания, които осигуряват физическо натоварване съобразено с техните възможности и здравословно състояние и ги приобщават към паралелката или групата.

Дейностите за рехабилитация при физически увреждания и продължителността им се определят в плана за подкрепа на детето или ученика и в съответствие с Наредбата.

7. Осигуряване на достъпна архитектурна и физическа среда, достъпност на информацията и комуникацията, достъп до учебните програми и учебното съдържание, разумни улеснения, технически средства, специализирано оборудване и специализирана подкрепяща среда, дидактически материали, методики и специалисти се предоставят от всички институции в системата на предучилищното и училищното образование за осигуряване на условия за равен достъп до образование за децата и учениците.

- Достъпната физическа среда включва осигуряване на подходящи условия, използване и прилагане на иновативни подходи и съвременни технологии за архитектурна и физическа достъпност, които в най-голяма степен да отговорят на потребностите на децата и учениците.

- Достъпна архитектурна среда се осигурява най-малко чрез:

1. входни и комуникационни пространства;
2. помещения и пространства за общо ползване;
3. санитарно-хигиенни и спомагателни помещения.

- Специализирана подкрепяща среда се осигурява чрез:

1. обзавеждане на помещенията така, че да дават възможност да се устроят учебни места за ученици в инвалидни колички, както и учебни места за ученици с увреден слух;
2. оборудване при необходимост на учебни места за ученици с увреден слух с подходяща апаратура - FM системи и други, съвместими с личните слухови апарати или с кохлеарните импланти на децата или учениците;
3. осигуряване при необходимост на специализирана техника за ученици с нарушено зрение - брайлови машини, брайлови дисплеи, компютри със синтетична синтезаторна реч и други;
4. осигуряване при необходимост на устройства за проследяване на погледа и специализиран софтуер за използването им, суичове, софтуер за управление на компютър с глас, алтернативни клавиатури и мишки за ученици с комплексни физически увреждания;
5. осигуряване на подходящи помещения за кабинети за рехабилитация на слуха и говора, за логопедични кабинети, за ресурсни кабинети и за други специализирани кабинети;
6. осигуряване на достъп за обслужване на деца и ученици с увреждания в останалите помещения (библиотеки, административни кабинети и други);
7. организиране при необходимост на работни и игрови кътове за индивидуална работа или за работа на пода, както и кътове за почивка в класната стая или в стаята на групата, където заниманията и почивките се осигуряват с подкрепата на ресурсен учител или на помощник на учителя в помощ на децата и учениците със сензорно-интегративна дисфункция, комуникативни нарушения, разстройство от аутистичния спектър или други състояния, изискващи такава организация на пространството в класната стая в училището или в стаята на групата в детската градина.

8. Достъпност на информацията и комуникацията се изразява в осигуряване на:

1. достъп до видовете средства за информация и комуникация (телефони, компютри, интернет и други);
2. достъп до информация за правата и задълженията на децата и учениците, за предлаганите дейности и програми за обучение и представянето им в достъпен формат;
3. достъпност на познавателните книжки, учебниците и учебните комплекти чрез осигуряване на разумни улеснения според индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности;
4. достъпна мултимедийна образователна среда, специализирани софтуерни продукти, аудио-визуални средства, алтернативни форми за комуникация и за предаване на информация на деца и ученици с увреден слух и с нарушено зрение.

9. Достъп до учебните програми и учебното съдържание се гарантира чрез:

1. осигуряване на въвеждаща и продължаваща квалификация на педагогическите специалисти за работа с деца и ученици със специални образователни потребности;
2. насърчаване на екипната работа в детските градини и училищата и споделянето на добри практики на приобщаващо образование;
3. осигуряване на консултиране на децата и учениците и на родителите, представителите на децата или лицата, които полагат грижи за децата, и подкрепа на учителите за прилагане на техники и стратегии на обучение, за управление на образователния процес и за използването на подходящи обучителни материали;
4. предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците за осигуряване на непрекъснатост при прехода им през различните етапи и степени на образование;
5. адаптиране на учебното съдържание съобразно индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности;
6. осигуряване на помощни средства и специализирани технологии в образователния процес;
7. осигуряване на терапевтична подкрепа и рехабилитация на децата и учениците;
8. осигуряване на обучение по учебни програми по специалните учебни предмети за деца и ученици със сензорни увреждания;
9. използване на подходящи обучителни материали и учебни помагала.

Отговорност на директора на училището е да заяви пред регионалната комисия за организиране и провеждане на националното външно оценяване и пред регионалната комисия

за организиране и провеждане на държавните зрелостни изпити в регионалното управление на образованието необходимите разумни улеснения за учениците, които имат необходимост от такива, за да участват в националното външно оценяване и в държавните зрелостни изпити. Тези улеснения може да включват:

1. осигуряване на удължено време за провеждане на изпита;
2. провеждане на изпита с помощта на материали на брайлов шрифт или на уголемен шрифт, с помощта на компютър или на компютър със синтетична синтезаторна реч или провеждане на устен изпит;
3. осигуряване на учители консултанти.

Детската градина, училището и центърът за подкрепа за личностно развитие в зависимост от индивидуалните потребности на децата и учениците осигуряват следните **специалисти за допълнителна подкрепа за личностно развитие:**

1. при сензорни и/или неврологични увреждания и при множество увреждания - ресурсен учител, рехабилитатор на слуха и говора, учител на деца и ученици с нарушено зрение, логопед, психолог, а при необходимост - лекар, социален работник, както и помощник на учителя;
2. при обучителни трудности - логопед, психолог, ресурсен учител;
3. при прояви от аутистичния спектър - ресурсен учител, логопед, психолог, както и помощник на учителя;
4. при емоционални и/или поведенчески затруднения - психолог и/или педагогически съветник, социален работник, а при необходимост - помощник на учителя и психотерапевт;
5. при наличие на риск - психолог и/или педагогически съветник, социален работник, а при необходимост - помощник на учителя и медиатор от общността на детето или ученика;
6. при изяви дарби и способности в различни области - учител/учители и специалисти съобразно изявените дарби и способности на детето или ученика, а при необходимост - педагогически съветник и/или психолог;
7. при хронични заболявания - психолог и/или педагогически съветник, а при необходимост - лекар или друг медицински специалист.

Детската градина, училището и центърът за подкрепа за личностно развитие осигуряват възможност за гъвкава и динамична организация на средата според различните потребности на децата и учениците с цел по-лесна адаптация и оптимална степен на развитие на техния потенциал, способности и постигане на образователните цели.

Регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование предоставят информация и подкрепа при организирането на подкрепящата среда в детските градини и училищата, включително по отношение на ергономичността на стаите на групите в детските градини и на класните стаи в училищата.

10. Обучение по учебни програми по специални учебни предмети за ученици със сензорни увреждания /с увреден слух и с нарушено зрение/ се предоставят в училищата за деца и ученици, в чиито индивидуални учебни планове са предвидени часове за изучаване на специални учебни предмети, които имат за цел да подпомогнат цялостното развитие на децата и учениците със сензорни увреждания.

Учебните програми по специалните учебни предмети за децата и учениците с увреден слух са по индивидуална рехабилитация на слуха и говора, развитие на речта, произношение, фонетична ритмика, моторика, музикални стимулации, реч и предметна дейност.

Учебните програми по специалните учебни предмети за децата и учениците с нарушено зрение са по зрительно подпомагане, ориентиране и мобилност, полезни умения и социални умения.

Обучението по специалните учебни предмети за децата и учениците със сензорни увреждания се предоставя от специалното училище за обучение и подкрепа на ученици със сензорни увреждания или от рехабилитатори на слуха и говора и учители на деца и ученици с

нарушено зрение, назначени в детските градини по чл. 35 и в училищата по чл. 38 и 39 от ЗПУО.

11. Ресурсно подпомагане се осъществява от ресурсни учители, рехабилитатори на слуха и говора и други педагогически специалисти, които са част от екипите за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности в детските градини и училищата.

Директорът на детската градина или училището назначава ресурсен учител за дългосрочна допълнителна подкрепа на до 3 деца и ученици със специални образователни потребности в групата или паралелката.

За децата и учениците с краткосрочна допълнителна подкрепа директорът може при необходимост да подаде заявление за осигуряване на ресурсни учители и други педагогически специалисти от регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование, от център за подкрепа за личностно развитие, от Държавния логопедичен център или от специални училища за обучение и подкрепа на ученици със сензорни увреждания.

Ресурсното подпомагане може да включва:

1. адаптиране на учебното съдържание съобразно индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности;
2. осигуряване на помощни средства и технологии за пълноценно участие в образователния процес;
3. съвместна работа на учителите в групата/учителя по съответния учебен предмет и ресурсния учител при провеждането на педагогическата ситуация/урока;
4. терапевтична подкрепа на деца и ученици със специални образователни потребности;
5. консултиране на учителите по отношение на изграждането на подкрепяща среда в детската градина или училището и за осигуряване на ерготерапия, сензорна интеграция и други образователни ресурси за децата и учениците със специални образователни потребности;
6. осигуряване на обучение чрез алтернативни форми на комуникация;
7. обучение в полезни умения и подготовка за самостоятелен живот.

Ресурсното подпомагане се осъществява съвместно между учителите в групата в детската градина/учителите на ученика и ресурсния учител, както и между тях и помощника на учителя, ако това е планирано в плана за подкрепа. Може да се преустанови с решение на екипа за подкрепа за личностно развитие след преглед на напредъка в развитието на детето или ученика и/или постигане на целите в плана за подкрепа и след подадено заявление от родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето или ученика със специални образователни потребности.

Когато детската градина или училището не може да осигури ресурсното подпомагане на децата и учениците със специални образователни потребности, **в срок до 10 септември** директорът подава информация до съответната община с искане за осигуряването му, като посочва видовете специалисти за ресурсното подпомагане.

В срок до 20 септември общината уведомява директора на детската градина или училището за взетото решение на общинския съвет за начина на осигуряване на ресурсното подпомагане на децата и учениците със специални образователни потребности и за видовете специалисти - от център за подкрепа за личностно развитие на територията на съответната община или чрез възлагане при условията и по реда на чл. 198 ЗПУО.

Когато общината не може да осигури ресурсното подпомагане, дейностите за ресурсно подпомагане се осигуряват от съответния регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование.

В срок до 30 септември директорът на детската градина или училището въвежда информацията за ресурсното подпомагане на децата и учениците със специални образователни потребности, за институциите и/или за лицата, които го осигуряват, както и за специалистите, които го осъществяват, в националната електронна информационна система за

предучилищното и училищното образование, в списък-образец № 1 или в списък-образец № 2.

В случай че въз основа на извършената оценка на индивидуалните потребности е установена необходимост от ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности след 30 септември, директорът на детската градина или училището извършва промени в утвърдения списък-образец, като въвежда информацията в срок до 1 декември. Информацията се предоставя на съответното регионално управление на образованието.

Допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици с изявени дарби се организира и провежда в центрове за подкрепа за личностно развитие по чл. 49, ал. 1, т. 1 ЗПУО, в Националния дворец на децата, в детски градини и в училища. Допълнителната подкрепа включва:

1. осигуряване на възможности за работа с дете или ученик с изявени дарби по конкретен случай и за допълнителна индивидуална работа за развитие и надграждане на изявените дарби;
2. осигуряване на възможности за ползване на подходяща физическа среда, обзавеждане, оборудване, материали и консумативи;
3. осигуряване на квалифицирани специалисти за допълнителна подкрепа в съответната област - науки, технологии, изкуства, спорт;
4. осигуряване на възможности за участие в различни национални и международни изяви - състезания, конкурси, олимпиади, фестивали, концерти, спектакли, изложби и други;
5. осигуряване на възможности за включване в програми и проекти.

Предоставя се на деца и ученици с трайни способности и постижения в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта, класирани на първите три места на общински, национални и международни изяви с конкурсен характер през предходната година.

Допълнителната подкрепа се определя от екипа за подкрепа за личностно развитие по предложение на учителя в групата или на учителя, който преподава на ученика по съответния учебен предмет, или на специалист в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта и се осъществява съгласно план за подкрепа, в който се определя и броят на часовете за допълнителна индивидуална работа.

Детската градина и училището осъществяват подкрепа за успешен преход на децата и учениците между отделните етапи и степени на образование или между институциите в системата на предучилищното и училищното образование.

При прехода на детето или ученика от една институция в системата на предучилищното и училищното образование в друга родителят, представителят на детето или лицето, което полага грижи за детето, предоставя на приемната институцията, в която се записва детето или ученикът, актуална информация за състоянието му, включително актуални медицински документи при наличие на такива, както и други документи с цел извършване на оценка на индивидуалните потребности от екипа за подкрепа за личностно развитие и за осигуряване на необходимата допълнителна подкрепа в детската градина или училището /план за подкрепа и др./.

4. Цели, мерки и дейности

4.1. Обща цел и стратегически цели

За осъществяване на визията на Областната стратегия е определена

Обща цел: Предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в детски градини, училища и ЦПЛР, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията им и се прилага в съответствие с индивидуалните образователни потребности. /чл. 4 от Наредба за ПО/

За постигане на общата цел, в двугодишния период на действие на стратегията са заложили за изпълнение няколко **стратегически цели**, ориентирани към осигуряване на приобщаваща образователна среда и създаване на условия за личностно развитие на децата и учениците:

- Осигуряване на условия за интелектуално, емоционално, социално, духовно-нравствено и физическо развитие и подкрепа на всяко дете и ученик в съответствие с възрастта, потребностите, способностите и интересите. /чл. 5 от ЗПУО/
- Ранно откриване на заложбите и способностите на всяко дете и ученик и насърчаване на развитието и реализацията им. /чл. 5 от ЗПУО/
- Изграждане на позитивен организационен климат и на подходяща психологическа среда в детските градини, училищата и ЦПЛР, чрез:
 - превенция на тормоза и насилието;
 - преодоляване на проблемното поведение;
 - усвояване на добри поведенчески модели;
 - повишаване на социалните умения за общуване;
 - мотивационни модели - от науката.
- Осигуряване на педагогически специалисти - квалифицирани, мотивирани, ангажирани и ефективни. Акцент върху екипната работа между учителите и другите педагогически специалисти (психолог/педагогически съветник, логопед, ресурсен учител, рехабилитатор на слуха и говора, учител на деца със зрителни или слухови нарушения, възпитател и др.)
- Развитие на училищната общност чрез взаимодействие и обратна връзка между: деца/ученици/родители - учители/педагогически специалисти/директори - местна общност/управление/бизнес.
- Междуинституционално сътрудничество при осигуряване на обща и допълнителна подкрепа: финансиране, организиране, мониторинг, комуникиране, оценка, отчет.

4.2. Приоритети, мерки и дейности за постигане на целите

Приоритет 1. Осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие

/Раздел 2 от наредба за приобщаващото образование/

Мярка 1.1. Екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти.

Дейност 1.1.1.Обмяна и усвояване на добри практики

- Създаване на форум за споделяне на добри практики
- Научно-приложен форум за личностно развитие на децата и учениците в научното творчество на проф. П. Нойков и др.

Дейност 1.1.2.Повишаване квалификацията на педагогическите специалисти

- Включване в обучения по национални програми и проекти
- Осигуряване на поддържаща квалификация и преквалификация на педагогическите специалисти при отчитане спецификата на образователните институции и необходимостта от кадри.

Мярка 1.2. Допълнително обучение по учебни предмети /чл.17, чл. 27 от ПО/

Дейност 1.2.1.Изготвяне на училищни планове за повишаване на грамотността

Дейност 1.2.2.Включване в дейности по национални програми на МОН

Дейност 1.2.3.Включване в дейностите по проект „Подкрепа за успех“ по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020

- Изработване на инструментариум за ранно идентифициране на ученици в риск от преждевременно напускане на образователната система.
- Организиране и провеждане на обучения на педагогическите специалисти за прилагане на инструментариума за ранно идентифициране на ученици в риск.
- Осъществяване на обща подкрепа за личностно развитие на учениците чрез допълнително обучение по учебни предмети за превенция на обучителни затруднения и/или за преодоляване на системни пропуски при усвояването на учебното съдържание, както и към допълнителни дейности, които са пряко насочени към преодоляване на обучителни затруднения по определени предмети.
- Допълнителни обучения във втори гимназиален етап за преодоляване на пропуските и/или за актуализация на знанията и уменията с цел полагане на държавния зрелостен изпит по БЕЛ и по други предмети от общообразователната подготовка.

Дейност 1.2.4.Създаване на допълнителни условия за изучаване на български език от децата и учениците от малцинствени групи и граждани на трети страни /Наредба № 6/2016 г./

Мярка 1.3. Допълнителни модули за деца, които не владеят български език

Дейност 1.3.1.Създаване на условия за изучаване на българския език за децата от детските градини

Мярка 1.4. Допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове /чл. 17 от ПО/

Мярка 1.5. Консултации по учебни предмети /чл. 18 от ПО/

Мярка 1.6. Кариерно ориентиране на учениците /чл. 19 от ПО/

Дейност 1.6.1.Иновативни училищни практики за кариерно ориентиране.

Дейност 1.6.2.Включване на професионалните гимназии в дейности по проект „Ученически практики“.

Дейност 1.6.3.Провеждане на тематични родителски срещи, дни на отворените врати и др.

Дейност 1.6.4.Провеждане на практическо обучение в реална работна среда.

Дейност 1.6.5.Областна кампания за повишаване престижа на професионалното образование.

Дейност 1.6.6. Включване в дейностите по проект „Подкрепа за успех“ по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020

- Осъществяване на обща подкрепа чрез кариерно ориентиране.

Мярка 1.7. Занимания по интереси /чл. 20 – 21е от ПО/

Дейност 1.7.1.Изпълнение на дейностите по Националния календар за изяви по интереси за съответната учебна година за развитие на способности:

- в областта на изкуствата, културата и глобалното образование;
- в областта на спорта, туризма и здравното образование;
- в областта на гражданското образование, обществеността и изява в колективни каузи;

Дейност 1.7.2.Достъп на подрастващите до модерна спортна инфраструктура.

Дейност 1.7.3.Публикуване на информация за възможностите за свободно ползване на спортни съоръжения в областта и по общини.

Дейност 1.7.4.Сформиране на ученически спортни клубове и вписването им в регистър.

Дейност 1.7.5.Съвместна работа с професионални спортни клубове.

Дейност 1.7.6.Провеждане на срещи и кампании в училищата със спортисти и известни деятели в областта на спорта за насърчаване на учениците за занимания със спорт.

Дейност 1.7.7.Организиране на детски и ученически лагери, екскурзионни летувания, походи, активен отдих сред природата.

- Взаимодействие с „Ученически отдих и спорт“ ЕАД към МОН, рег. клон Бургас.

Дейност 1.7.8.Съвместна инициатива „Дядо, баба, внуче – на поход“ по близки маршрути в областта.

Дейност 1.7.9.Спортносъстезателни дейности с децата и учениците на ниво детска градина и училище.

Дейност 1.7.10.Популяризиране чрез СМИ на планирането, провеждането и резултатите на различни спортни прояви.

Дейност 1.7.11.Включване в дейности за изграждане на активни личности, осъзнаващи своята културна идентичност.

Дейност 1.7.12.Включване в дейности за патриотично възпитание и изграждане на национално самочувствие.

Дейност 1.7.13.Създаване и поддържане на училищни тематични кътове, въвеждане на училищна униформа, знак, символ.

Дейност 1.7.14.Провеждане на Младежки ораторски форум с Областна администрация Ямбол.

Дейност 1.7.15.Организиране на доброволчески дейности в и извън училище.

Дейност 1.7.16.Организиране на посещения на културно-исторически и природонаучни обекти; съвместни изяви с музеи, библиотеки, читалища, публични и стопански организации.

Дейност 1.7.17.Повишаване на обществената информираност чрез ефективна медийна политика, общински конференции, кръгли маси.

Дейност 1.7.18.Включване в дейностите по проект „Подкрепа за успех“ по ОП Наука и образование за интелигентен растеж:

- Осъществяване на обща подкрепа чрез осигуряване на занимания по интереси за стимулиране на творческите изяви и за повишаване на мотивацията за учене.

Мярка 1.8.Библиотечно-информационно обслужване /чл. 22 от ПО/

Дейност 1.8.1.Осигуряване на достъп до информация от различни документални източници чрез училищните библиотеки.

Дейност 1.8.2.Провеждане на кампании за популяризиране на четенето

Дейност 1.8.3.Издаване на онлайн областен краеведски бюлетин – на конкурентен принцип между училищните библиотеки, със съдействие от РИМ.

Мярка 1.9. Грижа за здравето /чл. 23 от ПО/

Дейност 1.9.1. Подобряване на достъпа до медицинско обслужване на децата и учениците.

Дейност 1.9.2. Организиране на програми, свързани със здравното образование, здравословното хранене, първа долекарска помощ, разпознаване и предпазване от вредни навици, пороци и зависимости, двигателна активност и спорт и др.

Дейност 1.9.3. Публикуване на общински календар за детско-юношески спорт.

Мярка 1.10. Осигуряване на общежитие /чл. 24 от ПО/

Дейност 1.10.1. Подобряване на условията за живот и осигуряване на педагогически персонал в институциите, които предоставят общежитие на учениците.

Мярка 1.11. Поощряване с морални и материални награди. /чл. 44-53 от ПО/

Дейност 1.11.1. Учредяване на морални и материални награди на училищно, общинско и регионално ниво за високи постижения на учениците в образователната дейност, в заниманията по интереси и за приноса им към развитието на училищната общност при:

1. постигнати изключителни успехи в учебната дейност и за върхови постижения и класиране на призови места при реализирането на изследователски проекти в конкретни предметни области, на творчески проекти или на проекти, свързани с иновации в образованието;

2. класиране на призови места и получаване на отличия за значими постижения в национални и международни състезания, олимпиади, конкурси, фестивали и други форуми за изява на способностите в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта;

3. прояви на гражданска доблест и участие в доброволчески или благотворителни инициативи или при участие в дейности и значими прояви за приобщаване на децата и учениците към непреходните национално значими идеали и ценности, както и за утвърждаване на европейските ценности и сближаването на европейските народи.

Дейност 1.11.2. Осигуряване на стипендии по реда на акт на Министерски съвет.

Мярка 1.12. Дейности по предотвратяване на насилието и преодоляване на проблемното поведение /чл. 44-53 от ПО/

Дейност 1.12.1. Изпълнение на Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование и Алгоритъма за неговото прилагане, утвърдени със заповед на министъра на образованието и науката.

Дейност 1.12.2. Дейности за въздействие върху вътрешната мотивация.

- Изготвяне на правила за поведение на ниво клас, училище и общност.
- Организиране на съвместни инициативи с ОД на МВР /Детско полицейско управление; Полицията в училищата; Спри агресията – ти избираш и др./
- Разрешаване на конфликти чрез посредник;
- Насочване и наставничество;
- Участие в доброволчески дейности в полза на класа/училището

Дейност 1.12.3. Приложими форми на обществено-полезен труд,,

Дейност 1.12.4. Налагане на санкции в съответствие с разпоредбите на наредбата за приобщаващото образование /чл. 58-69 от ПО/

Мярка 1.13. Ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения /чл. 8-11 от ПО/

Дейност 1.13.1. Прилагане на скрининг-тест за определяне на потребностите от подкрепа на децата на възраст от 3 години до 3 години и 6 месеца при постъпването им в детска градина.

Дейност 1.13.2. Обучение на педагогическите специалисти в детските градини за извършване на ранно оценяване.

Дейност 1.13.3. Оценка на риска от обучителни затруднения на всички деца на 5 и 6 години, на които не е извършено ранно оценяване.

Мярка 1.14. Логопедична работа /чл. 28 от ПО/

Дейност 1.14.1. Осигуряване на логопеди в училищата и детските градини

Дейност 1.14.2. Осигуряване на логопедични кабинети в училищата и детските градини.

Дейност 1.14.3. Логопедична превенция на комуникативните нарушения и обучителните трудности:

- изследване на писмената реч на учениците от начален етап в началото на всяка учебна година;
- логопедично изследване на деца/ученици за определяне на потребностите от логопедична работа.

Дейност 1.14.4. Логопедична диагностика на комуникативните нарушения.

Дейност 1.14.5. Терапевтична дейност при установени индикации за комуникативни нарушения.

Дейност 1.14.6. Консултативна дейност.

Приоритет 2. Осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск.

Мярка 2.1. Допълнителна подкрепа на деца и ученици със специални образователни потребности.

Дейност 2.1.1. Осигуряване на ресурси за извършване на оценка на индивидуалните потребности на деца и ученици със специални образователни потребности с цел предоставяне на образование, съобразено с индивидуалните възможности. /чл. 71-79 от ПО/

Дейност 2.1.2. Засилване ролята на РЦПППО и регионален екип за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със СОП /чл. 190 от ЗПУО, чл. 133-145 от ПО/.

Дейност 2.1.3. Засилване ролята на екипи за подкрепа за личностно развитие в съответствие с чл. 128-132 от ПО:

- оценка на функционирането чрез система ISF;
- организация на работа с дете и ученик по конкретен случай;
- осигуряване на психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативни нарушения, при физически увреждания и др.; /чл. 86-103 от ПО/
- осигуряване на достъпна архитектурна среда, обща и специализирана среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти /чл. 104-111 от ПО/;
- предоставяне на обучение по специални учебни предмети за ученици със сензорни увреждания /чл. 115-118 от ПО/;
- ресурсно подпомагане /чл. 119-125 от ПО/;
- назначаване на помощник на учителя /чл. 112 от ПО/.

Дейност 2.1.4. Провеждане на обучения на екипите за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности в училищата и детските градини за извършване на функционална оценка съвместно със специалисти от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Ямбол и от външни лектори.

Мярка 2.2. Допълнителна подкрепа на деца и ученици с хронични заболявания

Дейност 2.2.1. Проучване и оценка на индивидуалните потребности на децата и учениците с хронични заболявания /чл. 73 от ПО/

Дейност 2.2.2. Осигуряване на обучение и методическа подкрепа на персонала в училища и детските градини, в които се обучават деца и ученици с хронични заболявания, нуждаещи се от допълнителна подкрепа.

Дейност 2.2.3. Осигуряване на необходимия специализиран персонал за предоставяне на допълнителна подкрепа за децата и учениците с хронични заболявания.

Мярка 2.3. Предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици в риск.

Дейност 2.3.1. Проучване и оценка на индивидуалните потребности на децата и учениците в риск /чл. 73 и чл. 80 от ПО/

Дейност 2.3.2. Осигуряване на необходимите специалисти за предоставяне на качествена допълнителна подкрепа на деца и ученици в риск в детските градини и училищата.

Дейност 2.3.3. Осигуряване на обучения и методическа подкрепа на екипите за подкрепа за личностно развитие, предоставящи допълнителна подкрепа за деца и ученици в риск.

Дейност 2.3.4. Създаване на условия за добра организация на работата с деца и ученици от уязвими групи:

- шанс за ранно детско развитие на децата в ДГ;
- стимулиране на посещаемостта в детската градина и училището;
- превенция на отпадането от образователната система;
- реинтеграция на отпадналите от образователната система;
- повишаване ролята и активността на училищните настоятелства и обществените съвети;
- включване в дейности по интереси;
- прилагане на практиката „ученици-наставници” и др.

Дейност 2.3.5. Осигуряване на допълнително финансиране за осъществяване на дейностите: от държавния и общинския бюджет, по национални програми на МОН, проекти по ОП РЧР, по ОП Наука и образование за интелигентен растеж; проекти на ЦОИДУЕМ, проект „КОМПАС” и др.

Дейност 2.3.6. Подобряване на партньорството и взаимодействието между институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст – изпълнение на дейностите по Постановление № 100/08.06.2018 г.

Мярка 2.4. Взаимодействие с родителите

Дейност 2.4.1. Включване в дейностите по проект „Подкрепа за успех“ по ОП Наука и образование за интелигентен растеж:

- Дейности за работа с родителите чрез включване на образователни медиатори, социални работници и др.

Дейност 2.4.2. Осигуряване на участието на родителите в дейностите на ниво група/клас и училище/детска градина, при изготвяне на плановете за подкрепа на децата и учениците и индивидуалните учебни планове.

Приоритет 3. Осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици с изявени дарби

Мярка 3.1. Създаване на областен регистър на децата и учениците с изявени дарби

Дейност 3.1.1. Връзка с националната информационна система по чл. 17 а, т. 9 от ЗЗД и чл. 65 от Правилника за прилагането му.

Мярка 3.2. Осигуряване на условия в детските градини, училищата и ЦПЛР за развитие на децата и учениците с изявени дарби.

Дейност 3.2.1. Проучване и оценка на индивидуалните потребности на децата и учениците /чл. 81 от ПО/

Дейност 3.2.2. Осигуряване на подходяща физическа среда, обзавеждане, оборудване, материали и консумативи.

Дейност 3.2.3. Осигуряване на възможности за участие в различни национални и международни изяви - състезания, конкурси, олимпиади, фестивали, концерти, спектакли, изложби и други:

- изпълнение на дейности по Национална програма на МОН „Ученически олимпиади и състезания“.
- дейности по подготовка и провеждане на училищни, общински, областни и национални кръгове на олимпиади, състезания и конкурси.
- участие в дейности на международно ниво.

Дейност 3.2.4. Осигуряване на обучения и методическа подкрепа на учители и други педагогически специалисти, предоставящи допълнителна подкрепа на деца и ученици с изявени дарби.

Дейност 3.2.5. Сътрудничество с висши училища, културни институции, спортни федерации и БАН за подкрепа на даровити деца и ученици.

Мярка 3.3. Осигуряване на финансиране на дейностите за работа с деца и ученици с изявени дарби.

Дейност 3.3.1. Осигуряване на стипендии:

- по реда на Наредбата за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби или поощряване с еднократно финансово подпомагане /чл. 57 от ПО/;
- общински стипендии по чл. 16 а, ал. 1, т. 5 от Наредба за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби;
- фонд „Социална закрила” съгласно чл. 44, ал. 1, т. 5 от ЗЗД и др.

Дейност 3.3.2. Осигуряване на средства от държавния бюджет, общинския бюджет, бюджета на ММС.

Дейност 3.3.3. Взаимодействие с бизнеса в полето на корпоративната социална отговорност – осигуряване на спонсорство за подпомагане на местни спортни организации в селекция в спорта за високи постижения.

IV. КООРДИНИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ЯМБОЛ

Система за мониторинг и оценка

Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците се изпълнява на областно ниво от институциите, работещи на областно и на общинско ниво. Общините отговарят за цялостното изпълнение на общинската стратегия на собствената си територия и приноса към изпълнението на областната стратегия. Целите се постигат с общите усилия на всички заинтересовани от процеса страни, в съответствие с компетенциите им и планираните дейности.

След приемане на областната стратегия, в изпълнение на чл. 197, ал. 1 и 2 от Закона за предучилищното и училищно образование, всяка община разработва **общинска стратегия за личностно развитие на децата и учениците** за период от 2 години, която се приема от общинския съвет.

В съответствие с чл. 197, ал. 3 от ЗПУО, за изпълнение на общинската стратегия ежегодно до 30 април общинският съвет приема **годишен план** на дейностите за подкрепа на личностно развитие. Годишният план се приема по предложение на кмета на общината, след съгласуване с Регионално управление на образованието – Ямбол.

Общинските стратегии и съгласуваните и приети годишни общински планове се изпращат на областния управител до 15 май.

Изпълнението на годишните общински планове се координира и отчита на общинско ниво по ред, определен от кметовете на общини и в сроковете, посочени в чл. 197, ал. 3 от ЗПУО.

Изпълнението на общинските планове се отчита и на областно ниво – до 01 март на следващата година, като всяка община трябва да представи в Областна администрация Ямбол отчет за изпълнението на дейностите по общинския годишен план.

Контрол по изпълнение на дейностите, заложен в областната стратегия, се извършва от всяка институция с отношение към осигуряване на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в съответствие с нейните компетенции:

- на ниво област – от областен управител;
- на ниво общини – от кметовете;
- на ниво РУО – от началника на РУО;
- на ниво училище /детска градина /ЦПЛР /ЦСОП /РЦПППО – от директорите;
- на ниво ДСП – от директора на РДСП и директорите на ДСП;
- на ниво РЗИ – от директора на РЗИ.

Контролът се осъществява и чрез съвместни проверки на представители на посочените институции, по предложение на ръководителите на съответните институции.

Контрол на дейности, които се изпълняват по Национални програми и проекти, се осъществява от съответните възложители и бенефициенти в съответствие с изискванията.

В периода на изпълнение на областната стратегия се явява нуждата от колективен съвещателен орган, който да координира дейностите по изпълнение на стратегията. Такава роля би могла да се предвиди в дейността на един нов областен съвет в сферата на образованието, младежта и спорта. Възможности за това са предвидени в Закона за администрацията. Координирането и изпълнението на дейностите за подкрепа за личностно развитие се отчита на заседания на съвета. Броят и темите на заседанията и разпределението на задачите на съвета се определят от неговия председател.

Комуникационна програма

Публичността при изпълнението на всяка една политика е свързана с необходимостта от изграждане на информирано обществено мнение и обществено доверие между институциите и гражданите.

Необходимо е да се популяризира сред обществеността процеса на разработване, изпълнение и отчитане на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол /2019-2020/. Популяризирането на стратегията е задача, изпълнението на която следва да допринесе както за по-широката познаваемост на визията, целите и мерките на Областната стратегия, така и за популяризирането на конкретни възможности за развитие в сферата на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Дейностите, свързани с реализацията на Стратегията ще се съпровождат от различни информационни мероприятия, които ще осигурят нейната публичност.

Комуникационни техники:

- Организиране на работни срещи, дискусии, кръгли маси с представители на заинтересовани страни и общественост с цел споделяне и обмяна на мнения и идеи при реализация на Стратегията.
- Комуникация чрез средствата за масово осведомяване. Регулярно предоставяне на информация относно изпълнението на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол чрез пресконференции, брифинги и съобщения за медиите.
- Поддържане и актуализиране на информацията за Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол в интернет страниците на Областна администрация Ямбол, на общините, на партньорите и на заинтересованите страни.
- Работа с партньори. При изпълнението на Стратегията ще се търси съгласуване и взаимодействие с всички заинтересовани страни, участвали в разработването ѝ и участващи в нейното изпълнение.

Механизъм за актуализиране на дейностите.

Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците се фокусира върху нуждите от подкрепа, разглеждани в общия контекст на демографската ситуация, социално-икономическите проблеми, общинските политики, насочени към премахване и/или ограничаване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие на децата и учениците в живота на общността. Отчитайки динамиката на ситуацията в различните общини и нивото на работа в образователните институции се дава възможност за актуализиране на дейностите по различните мерки.

Актуализациите ще се въвеждат в документа по установен ред:

1. Мотивирано предложение до областния управител за промяна на дейност или въвеждане на нова.
2. Разглеждане на предложението от работната група.
3. Приемане /или неприемане/ на промяната.
4. Утвърждаване на промяната от областния управител.
5. Въвеждане на промяната в документа.